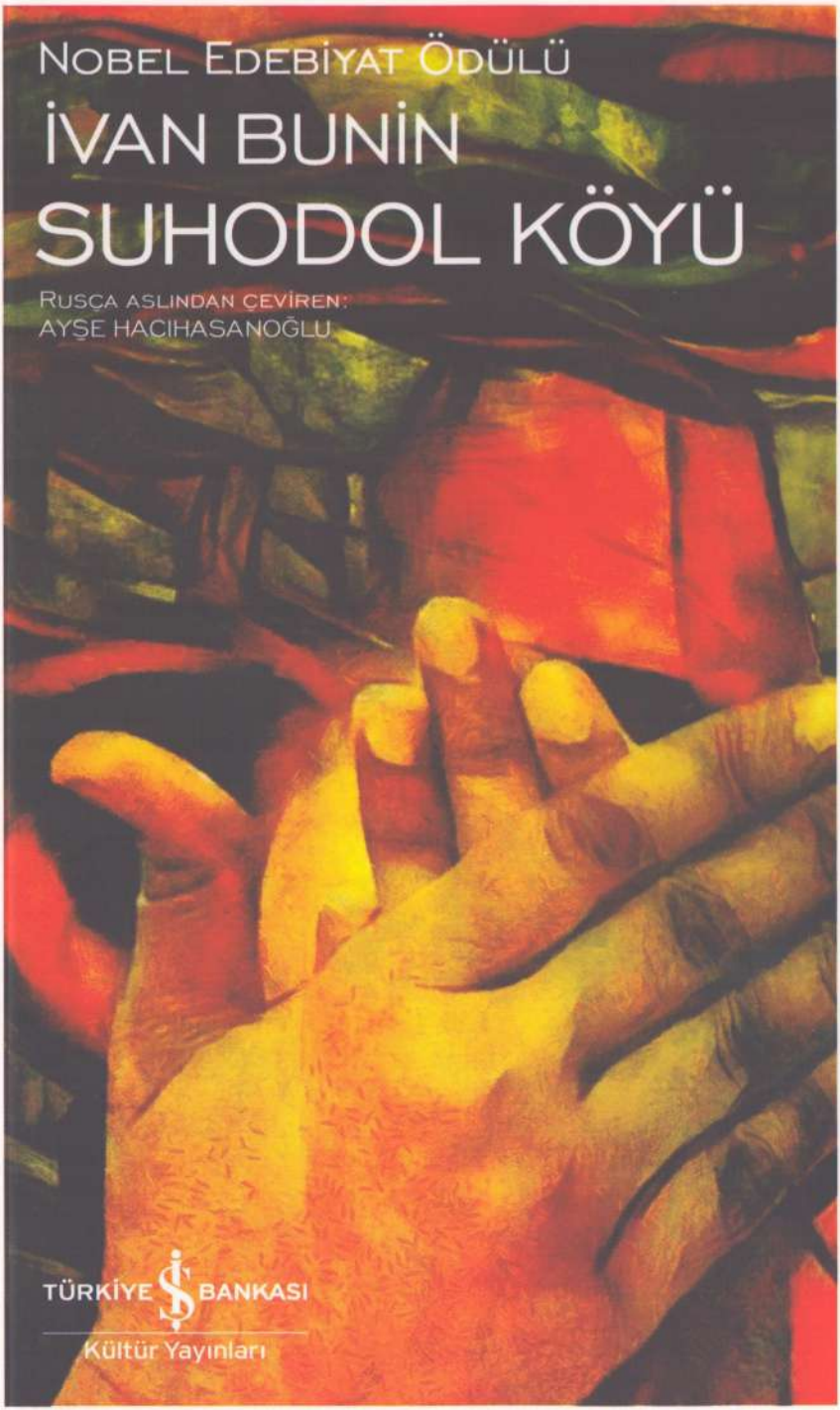
MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 227

NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

İVAN BUNİN

SUHODOL KÖYÜ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
AYŞE HACIHASANOĞLU



TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 6064

İVAN ALEKSEYEVİÇ BUNİN
SUHODOL KÖYÜ

ÖZGÜN ADI
SUHODOL

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2022
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
BARIŞ ZEREN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
COŞKUN AK

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM MART 2024, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-742-7 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-741-0 (KARTON KAPAK)

BASKI: UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
Keresteciler Sitesi Fatih Caddesi Yüksek Sokak No: 11/1
Merter Güngören/İstanbul
Tel. (0212) 637 04 11 Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: AYŞE HACIHASANOĞLU

(1952) DTCF Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Bir süre SSCB Büyükelçiliği Basın Bürosu'nda çevirmen olarak çalıştı. Edebiyat ve sosyal bilimler alanında çeviriler yaptı. Dostoyevski, Tolstoy, Gorki, Bagirov eserlerini Türkçeye kazandırdığı yazarlar arasında yer almaktadır.

Modern
Klasikler
Dizisi - 227

İvan Alekseyeviç Bunin

Suhodol Köyü

Rusça aslından
çeviren: Ayşe Hacıhasanoğlu

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

I

Natalya'da bizi her zaman hayrete düşüren şey, onun Suhodol Köyü'ne* olan bağlılığıydı.

Babamızın, kendisiyle aynı evde büyüyen sütkardeşi Natalya, Lunyovo'daki** evimizde topu topu sekiz yıl yaşamıştı, eski bir köle, basit bir hizmetçi olarak değil, akrabamız gibi yaşamıştı. Bu sekiz yıl boyunca, kendi söylediğine göre, Suhodol'dan, ona acı çektirmiş olan bu köyden kurtulup rahat bir soluk almıştı. Ama boşuna dememişler, kurdu ne kadar beslesen gözü yine ormandadır diye; o da bizi büyütüp, yetiştirdikten sonra Suhodol'a geri dönmüştü.

Çocukken onunla yaptığımız konuşmaları bölük pörçük anımsıyorum:

"Sen öksüzsün, değil mi Natalya?"

"Öksüzüm efendim. Hep beylerimin yanındaydım. Büyükanneniz Anna Grigoryevna hayata çok erken veda etti! Anacığımla babacığımın da ondan kalır yanı yoktu."

"Annenle baban neden erken öldüler peki?"

"Ölüm gelip çattı, öldüler işte efendim."

"Hayır, neden o kadar erken?"

---

* Suhodol, sadece yağmur ve kar sularıyla beslenen susuz vadi demektir. Rusya'da bu isimde akarsular ve yerleşim yerleri vardır. Bu uzun öyküde geçen Suhodol Köyü ise Lipetsk bölgesindedir. (ç.n.)

** Lunyovo, Moskova bölgesinde bir köydür. (ç.n.)

"Tanrı öyle istedi. Beyler babacığımı bir kabahati yüzünden askere göndermişler, anacığım da beylerin hindileri yüzünden kendini yiyip bitirmiş. Tabii ben hatırlamıyorum efendim, nereden hatırlayayım, hizmetçiler anlatıyorlardı: Kümes bakıcısıymış, baktığı hindilerin haddi hesabı yokmuş, hindiler otlakta gezinirken doluya yakalanmışlar ve dolu hepsini, tek bir tane kalmayacak şekilde telef etmiş... Koşmuş, koşmuş, vardığında bir de ne görsün, korkudan öleyazmış!"

"Peki, neden hiç evlenmedin sen?"

"Damat daha büyümemişti de ondan."

"Hayır, şaka yapmadan söyle."

"Dediklerine göre, halanız hanımefendi sözde birini arıyormuş. Bu yüzden de ben günahkârın adını küçükhanıma çıkarmışlardı."

"Eee, nasıl bir küçükhanımdın sen!"

Natalya, dudaklarını kırıştıran incecik bir gülümsemeyle:

"Tam bir küçükhanımdım efendim!" diye yanıtlıyor ve yaşlı, esmer eliyle dudaklarını siliyordu. "Ben aslında Arkad Petroviç'in sütkardeşiyim, sizin ikinci halanız..."

Büyürken evimizde Suhodol hakkında konuşulanlara giderek daha dikkatli kulak veriyorduk: Daha önce anlamadığımız şeyler giderek daha anlaşılır oluyor, Suhodol'daki yaşamın tuhaf özellikleri giderek daha keskin çizgilerle beliriyordu. Ömrünün yarım asrını babamızla birlikte hemen hemen aynı yaşam tarzında geçirmiş olan Natalya'yı bizim, yani kadim bir soydan gelen Hruşçovların gerçek akrabası olarak hissetmiyor muyduk? Ve işte Natalya'nın babasının bu soylu beylerce askere gönderildiği, anasının ise telef olan hindileri görünce heyecandan kalp krizi geçirdiği anlaşılıyordu.

"Evet, doğru," diyordu Natalya, "böyle bir durumda insan kendini nasıl kaybetmezdi? Beyler, onun işini bitiriverirlerdi!"

Sonraları Suhodol hakkında daha da garip bir şey öğrendik: Suhodol beylerinden iyi yüreklisinin "dünya âlemde bulunamayacağını" öğrendik, ama "öfkelisinin" de olmadığı-

nı öğrendik; Suhodol'daki eski evin karanlık ve loş olduğunu, deli dedemiz Pyotr Kirillıç'ın, gayrimeşru oğlu, aynı zamanda babamızın arkadaşı ve Natalya'nın kuzeni Gervaska tarafından bu evde öldürüldüğünü öğrendik; köhnemiş Suhodol köşkünün yakınındaki eski uşak evlerinden birinde yaşayan, eskilikten uğuldayıp çınlayan bir piyanoda eski bir İskoç halk dansını coşkuyla çalan Tonya Hala'nın da talihsiz bir aşk yüzünden çok uzun zaman önce aklını kaçırdığını öğrendik; Natalya'nın da aklını kaçırdığını, daha küçücük bir kızken merhum amcamız Pyotr Petroviç'e ömrünün sonuna dek âşık olduğunu, Pyotr Petroviç'in ise onu Soşki Köyü'ne sürgüne gönderdiğini öğrendik... Suhodol hakkında tutkulu hayaller kurmamız anlaşılır bir şeydi. Bizim için Suhodol geçmişin çok güzel bir anıtıydı. Ya Natalya için? Bir gün kafasının içindeki bir düşünceye yanıt verir gibi büyük bir kederle şöyle diyen de oydu zaten:

"Daha ne olsun ki! Suhodol'da kamçılarla masaya oturulurdu! Hatırlaması bile korkunç."

"Yani kırbaçlarla mı?" diye sormuştuk biz.

"Hepsi bir, ne fark eder efendim," demişti Natalya.

"Peki, kırbaçlar ne içindi?"

"Kavga çıkarsa diye efendim."

"Suhodol'da kavga mı çıkardı hep?"

"Evlerden ırak! Kavgasız gün geçmezdi ki! Herkes ateşliydi, herkes barut fıçısı."

Onun bu sözleriyle kendimizden geçer ve hayranlıkla birbirimize bakardık: Sonra koskoca bir bahçe, koskoca bir yurtluk, meşe kütüğünden duvarlarıyla, zamanla kararmış ağır saman çatısıyla bir ev ve bu evin salonunda bir öğle yemeği uzun uzun gözümüzün önünde canlanırdı: Herkes masanın çevresinde oturur, yemek yerken av köpekleri yesin diye kemikleri yere atar, birbirine yan yan bakar ve her birinin dizinin üstünde kırbacı durur: Bizler büyüyeceğimiz ve dizlerimizin üstünde duran kırbaçlarımızla öğle yemeği yiyeceğimiz o güzel günleri hayal ederdik. Ama aslında bu kırbaçların

Natalya'ya mutluluk vermediğini çok iyi biliyorduk. O, yine de Lunyovo'dan karanlık anılarının kaynağı olan Suhodol'a gitmişti. Orada ne evi ne yakın bir akrabası vardı; hem artık Suhodol'da eski hanımına, yani Tonya Hala'ya değil, merhum Pyotr Petroviç'in dul eşi Klavdiya Markovna'ya hizmet ediyordu. Natalya bu yurtluk olmadan yaşayamıyordu.

"Ne yaparsın, alışkanlık işte efendim," diyordu alçakgönüllülükle. "İğne nereye iplik de oraya. Doğduğun yerden iyisi yoktur..."

Suhodol'a bağlılığı yüzünden acı çeken bir tek o değildi. Diğer bütün Suhodullular da burayla ilgili anıların nasıl da tutkulu meraklısı, nasıl da ateşli Suhodol heveslisiydiler Tanrım!

Tonya Hala bir kulübede, yoksulluk içinde yaşıyordu. Suhodol onu mutluluktan da akıldan da insan suratından da yoksun bırakmıştı. Ancak babamızın bütün ikna çabalarına rağmen yuvasını terk edip Lunyovo'ya yerleşmeyi düşünce olarak bile asla mümkün görmüyordu:

"Dağda taş kırarım daha iyi!" diyordu.

Babam gamsız, kaygısız bir adamdı; sanırım onun için hiçbir bağlılığı söz konusu değildi. Ama Suhodol'la ilgili hikâyelerinde derin bir keder hissedilirdi. Çok uzun zaman önce Suhodol'dan Lunyovo'ya, ninemiz Olga Kirillovna'nın yurtluğuna göç etmişti. Ama ölmeden az zaman önce şöyle yakınmıştı:

"Tek bir, tek bir Hruşçov kaldı şimdi dünyada. O da Suhodol'da değil!"

Doğrusu, bu tür sözlerin ardından pencerelere, kırlara bakarak düşüncelere daldığı ve duvardan gitarını alırken ansızın gülümsediği çok olmuştur.

"Suhodol da güzeldi hani kahrolasıca!" diye eklerdi bir dakika önceki içtenliğiyle.

Ancak ruhu, Suhodol ruhuydu. Anıların, bozkırın, eskiye bağlı yaşamın, köyü de hizmetçileri de Suhodol'daki evi de bir araya getirip kaynaştırmış olan eski aile yapısının hadsiz hudutsuz bir hâkimiyete sahip olduğu bir ruhtu bu. Doğrusu,

kadim soylular kütüğünde kaydı olan Hruşçovlardık biz ve efsanevi, soylu atalarımız arasında bir asırdır Litvanya kanı taşıyan pek çok soylu insan ve Tatar prensleri vardı. Ancak Hruşçovların kanı ezelden beri hizmetçilerin ve köylülerin kanıyla da karışmaktaydı doğrusu. Pyotr Kirillıç'a kim hayat vermişti? Bu konuda farklı rivayetler var. Pyotr Kirillıç'ın katili Gervaska'nın babası kimdi? Küçük yaşlarımızdan beri babasının Pyotr Kirillıç olduğunu duyardık. Babamızla amcamızın karakterleri arasındaki bu derece keskin fark nereden geliyordu? Bu konuda da farklı şeyler söylenir. Natalya, babamın sütkardeşiydi, babam haç değiş tokuşu yapıp Gervaska'yla arkadaş olmuştu... Hruşçovların, hizmetçileriyle ve köylüleriyle soy bakımından hesaplaşmasının zamanı gelmiş de geçiyordu!

Kız kardeşimle biz de uzun bir zaman Suhodol'un, onun geçmişinin albenisiyle yaşadık. Suhodol'daki hizmetçiler, köy ve ev tek bir aile oluştururdu. Bu aileyi yöneten bizim dedelerimizin dedeleriydi hâlâ. Aslında bu durum yeni kuşaklarda da uzun zamandır hissediliyordu. Ailenin, soyun ve klanın yaşamı, düğümlerle eğrilip bükülmüş, derin, gizemli, çoğu zaman da korkunç bir yaşamdı. Ama dibinin karanlığıyla, efsaneleriyle, geçmişiyle de güçlü bir yaşamdı bu. Suhodol, yazılı ve diğer anıtları bakımından Başkurt bozkırındaki herhangi bir köyden daha zengin değildir. Rusya'da bunların yerini efsane alır. Efsaneler ve şarkılarsa Slav ruhu için ağı demektir! Köle köylülükten gelme eski uşaklarımız, bu tembellik düşkünü hayalperestler, içlerini bizim evde değil de nerede dökebilirlerdi? Suhodol beylerinin tek temsilcisi olarak babamız kalmıştı. Bizim konuştuğumuz ilk dil Suhodol diliydi. Bizi duygulandıran ilk hikâyeler de ilk şarkılar da Suhodol'un, yani Natalya'nın ve babamın hikâyeleriyle şarkılarıydı. "*Benim sadık ve nazlı hanımım*" şarkısını hizmetçilerin öğrencisi olan babam kadar gamsız bir hüzünle, tatlı bir sitemle, zayıf iradeli bir açık yüreklilikle başka kim söyleyebilirdi? Natalya'nın anlattığı gibi kim hikâye anlatabilirdi? Ve Suhodol köylülerinden daha yakın kim vardı bize?

Kavgalar, dargınlıklar... Uzun süre yakın ilişkiler içinde bir arada yaşayan her aile gibi Hruşçovlar da ezelden beri kavgaları ve dargınlıklarıyla nam salmışlardı. Bizim çocukluğumuzda Suhodol'la Lunyovo arasında böyle bir dargınlık olmuştu da babam neredeyse on yıl doğduğu evin eşiğinden adımını atmamıştı. Bu yüzden de çocukluğumuzda Suhodol'u görmemiştik: Sadece bir kere uğramıştık, o da Zadonsk'a giderken. Ama bazen düşler herhangi bir gerçekten daha güçlüdür ve uzun bir yaz günü, engebeli tarlalar, genişliğiyle ve ötede beride ayakta kalmış, gövdelerinin içi boşalmış aksöğüt ağaçlarıyla bizi hayran bırakan ıssız anayol hayal meyal olsa da silinmez bir şekilde aklımızda kalmıştı; bu aksöğütlerden yolun kenarından buğday tarlasının içine doğru uzaklaşmış birinin üzerinde, ıssız yolun kıyısındaki tarlalarda kaderine terk edilmiş bir arı kovanı aklımızda kalmıştı; yokuşun altındaki geniş dönemeç, kararmış, bacasız kulübelerin baktığı çok büyük, çıplak otlak, kulübelerin arkasındaki taşlı hendeklerin sarılığı, hendeklerin dibindeki çakıl taşlarının beyazlığı aklımızda kalmıştı... Bizi ilk dehşete düşüren olay da Suhodol'da olmuştu, dedemizin Gervaska tarafından öldürülmesi olayı. Bu cinayetin hikâyesini dinlerken bir yerlere doğru uzanan bu sarı hendekleri hayal ederdik, Gervaska, o korkunç işi yaptıktan ve "iz bırakmadan bir anda ortadan kaybolduktan" sonra bu hendeklerde koşuyormuş gibi gelirdi hep.

Suhodol köylüleri, Lunyovo'yu evdeki işlerle ilgili değil, daha çok toprak meseleleriyle ilgili ziyaret ederlerdi; ancak evimize kendi evleri gibi girerlerdi. Babamın önünde bellerine kadar eğilerek selam verirler, elini öperler, sonra kafalarını sallayarak saçlarını silkip babamı, Natalya'yı ve bizleri üçer kere dudağımızdan öperlerdi. Hediye olarak bal, yumurta, havlu getirirlerdi. Kırlarda büyümüş, kokulara duyarlı, en az şarkılar, efsaneler kadar kokulara karşı da açgözlü olan bizler, Suhodollularla öpüşürken aldığımız bu özel, hoş kenevir kokusunu sonsuza dek aklımıza yazmıştık;

getirdikleri hediyelerin de eski bir bozkır köyü koktuğunu aklımıza yazmıştık: Getirdikleri bal, çiçek açmış karabuğday ve meşeden yapılmış, tahtaları çürümüş bir kovan gibi kokar, havlular, kuru ot ambarı gibi, dedemin zamanının bacasız kulübeleri gibi kokardı... Suhodol köylüleri hiçbir şey anlatmazlardı. Ne anlatacaklardı ki! Efsaneleri bile yoktu. Mezarları isimsizdi. Yaşamları ise ne kadar birbirine benzer ne kadar yoksul ve hiçbir iz bırakmayacak yaşamlardı! Çünkü emeklerinin ve uğraşlarının tek ürünü ekmekti, hani şu yenilen gerçek ekmek. Çok uzun zaman önce suyu çekilmiş olan Kamenka Çayı'nın taşlı yatağına havuzlar kazarlardı. Ama bu havuzlara güven olmazdı, suları çekiliverirdi. Ev yaparlardı. Ama evleri uzun ömürlü olmazdı, en küçük bir kıvılcımla yanıp kül olurdu... Öyleyse hepimizi çıplak otlağa, kulübelere ve hendeklere, Suhodol'daki köhnemiş köşke çeken neydi?

II

Natalya'nın ruhunu yaratan, onun tüm hayatına hükmeden yurtluğa, hakkında o kadar çok şey duyduğumuz bu yurtluğa gidebilmek ancak yeniyetmeliğimizin son zamanlarında nasip oldu.

Daha dün gibi hatırlıyorum. Akşama doğru Suhodol'a yaklaşırken kulakları sağır eden gümbürtülerle ve kıvrım kıvrım ateş yılanlarını hatırlatan gözleri kör edici şimşeklerle korkunç bir sağanak başlamıştı. Koyu leylak rengi bir yağmur bulutu ağır ağır kuzeybatıya yığılarak karşı tarafta göğün yarısını büyük bir azametle kaplamıştı. Bu bulutun oluşturduğu devasa fonun altında ekinlerle kaplı ova dümdüz, açık ve net, ölü solukluğundaki yeşil bir renkte uzanıyordu, anayoldaki ince, ıslak otlar parlak, olağanüstü tazeydi. Islanmış, sanki bir anda zayıflayıvermiş atlar mor çamurda nallarını parlatarak şapırtılar çıkarıyor, araba ıslak ıslak hışırdıyordu... Ve tam Suhodol dönemecinde, ıslak ve yüksek çavdarların arasında sırtına sabahlık, başına geleneksel başlık giymiş, elindeki çırpıyla boynuzsuz alaca bir ineğe vuran erkek desen değil, kadın desen değil uzun boylu, çok tuhaf bir ihtiyar gördük ansızın. Biz yaklaşınca çırpı daha kuvvetli çalışmaya başladı ve inek kuyruğunu sallayarak, sarsak hareketlerle yola kaçtı. Yaşlı kadın ise bağırarak arabaya doğru geldi ve

yanımıza yaklaşarak soluk yüzünü bize doğru uzattı. Deli bakışlı kara gözlerine korkuyla bakarak, soğuk, sivri burnunun dokunuşunu ve kuvvetli kulübe kokusunu hissederek öpüştük yanımıza gelenle. Baba-Yaga'nın* ta kendisi değil mi bu? Ancak bu Baba-Yaga'nın başında kirli bezden sipsivri, yüksek bir başlık vardı, çıplak bedenine yırtık pırtık, zayıf göğüslerini örtmeyen, beline kadar ıslak bir sabahlık giymişti. Ve sanki biz sağırmışız gibi, kendisi de sanki şiddetli bir kavga çıkaracakmış gibi bağırıyordu. Bağırmasından anlamıştık, Tonya Hala'ydı.

İki büyük merdiveni olan evin açık bir penceresinin önünde oturmuş iplikten çorap ören ve gözlüğünü alnına kaldırmış, avluya bitişik otlağa bakan şişman, kısa boylu, çenesindeki kıllar ağarmış, küçük gözleri olağanüstü canlı Klavdiya Markovna da bağırıyordu, ama neşeyle, enstitü öğrencisi bir genç kızın coşkusuyla. Sağdaki merdivende dikilen ufak tefek, yanık tenli, ayağında ağaç kabuğundan yapılmış çarıkları, üstünde yünlü kırmızı bir etekle ve esmer, buruşuk boynunun çevresinde geniş, oyuk yakalı gri bir gömlekle Natalya yerlere kadar eğilerek sakin bir gülümsemeyle selam verdi. Bu boyna, bu zayıf köprücük kemiklerine, yorgun ve üzgün gözlere bakınca, çok çok uzun zaman önce de olsa tam burada, dedemin pek çok yangın geçirmiş, meşe kütüğünden yapılma evinden kala kala bu alımsız evin, bahçesinden geriye çalılarla birkaç yaşlı akçaağaç ve kavağın, hizmet binalarından ve uşakların yaşadığı binalardan geriye bir kulübenin, ambarın, kerpiç bir samanlığın ve bir de pelinlerin ve yabani otların kapladığı bir buzhanenin kaldığı bu yerde babamızla birlikte büyüyen işte o, ta kendisi diye düşündüğümü hatırlıyorum... Ortalığa bir semaver kokusu yayıldı, sorular yağmur gibi yağdı; asırlık camlı

* Baba-Yaga, Rus ve Slav masallarının en tanınmış kahramanlarından biridir. Büyük bir havanın içinde, elinde süpürgesiyle uçan, orman kıyısında tavuk ayaklarının üzerinde duran, etrafı kurukafalarla süslü çitle çevrili bir kulübede yaşayan, bir ayağı kemik, dişleri demirden, saçları dağınık, kemersiz bir entari giyen, kılıksız görünüşlü, yaşlı büyücü kadındır. (ç.n.)

dolaptan kristal reçellikler, akçaağaç yaprağı kadar inceltilmiş altın kaplama kaşıklar, konuk gelir diye saklanmış tatlı gevrekler ortaya çıktı. Uzun bir tartışmanın ardından sohbet dostça bir hale dökülüp alevlendiği sırada biz bir balkon, bahçeye açılan bir kapı arayarak karanlığın çökmekte olduğu odalarda dolaşmaktaydık.

Dedemin zamanındaki düzenini koruyan, onun yaşadığı zamandan kalma kütüklerden kesilerek yapılmış bu alçak tavanlı, boş odalardaki her şey zaman içinde kararmıştı, basit ve kabaydı. Uşak odasının bir köşesinde demir sandaletleriyle miğferi Smolensk'teki eski katedralde saklanan Smolenskli Aziz Merkuriy'i tasvir eden bir ikona kapkara duruyordu. Duyduğumuza göre, Yol Gösterici Tanrı Anası ikonasının dile gelerek Smolensk ilini Tatarlardan kurtarmaya çağırdığı soylu biriymiş Merkuriy. Tatarları bozguna uğrattıktan sonra uyuyakalan azizin başı düşmanları tarafından kesilmiş. O zaman başını eline alıp olanları anlatmak için kentin kapısına kadar gelmiş... Miğferin içindeki ölüm moruna çalan kafasını elinde tutan başsız bir adamın Suzdal işi tasvirine bakmak dehşet vericiydi; diğer "Yol Gösterici" ise söylediklerine göre, korkunç birkaç yangından çıkmış, alevlerin arasında parçalanmış, kalın bir gümüş şeritle çevrilmiş ve arka tarafında Hruşçovların kilise Slavcasında kullanılan kısaltma işaretleriyle yazılı soykütüğü saklanmış, dedemin çok değer verdiği kutsal ikonasıymış. Sanki bu ikonayla tamamen uyumlu olsun diye kapının ağır kanatlarında ağır demir sürgüler vardı, hem aşağıya hem de yukarıya takılmış. Salonun döşeme tahtaları aşırı geniş, koyu renk ve kaygandı, pencereleri küçük, pencere çerçeveleri inip kalkan türdendi. Hruşçovların kırbaçlarla masaya oturdukları salonun küçük bir benzeri olan salondan konuk odasına geçtik. Burada, balkon kapısının karşısında Pyotr Petroviç'in arkadaşı subay Voytkeviç'e âşık olan Tonya Hala'nın çaldığı piyano duruyormuş bir zamanlar. Daha sonra ise açık kapıdan oturma odasına ve bir zamanlar dedemin odası olan köşe odaya geçiliyordu...

Alacakaranlık bir akşamdı. Ağaçları kesilmiş bahçenin, yarı çıplak ot kurutma ambarının ve gümüş kavakların ardında yağmur bulutlarıyla dolu gökyüzü, pembe-altın sarısı bulut tepelerini bir anlığına ortaya çıkararak balkıyordu. Uzakta, bahçenin ötesinde, hendeklerin yamaçlarında kararıp duran Troşino Ormanı'na sağanak henüz ulaşmamıştı galiba. Yeni sürmüş ekinlerin kokusuyla, ağaçlı yolun iki yanında ayakta kalmış akçaağaçların tepelerinde ve balkonun çevresindeki yüksek ısırganotu, yabani ot ve çalılıklarda dolaşan nemli yumuşak rüzgârla karışan kuru, ılık meşe kokusu geliyordu o taraftan. Ve akşamın, bozkırın, ıssız Rusya'nın derin sessizliği hüküm sürüyordu her şeyin üstünde...

"Çaya buyurun efendim," diye seslendi hafif bir ses bize.

Bu oydu, bütün bu hayatın katılımcısı ve tanığı, başlıca anlatıcısı Natalya'ydı. Arkasından da hafiften kamburu çıkmış, deli gözlerle etrafa bakan, kararmış, cilalı döşemenin üzerinde kayarcasına yürüyen hanımı geliyordu nazlı nazlı. Başlığını çıkarmamıştı, ama şimdi üzerinde sabahlık yerine ince kumaştan eski moda bir elbise vardı, omuzlarına rengi solmuş altın sarısı ipek bir şal atmıştı.

"Où êtes vous, mes enfants?"* diye bağırıyordu nazlı nazlı gülümseyerek ve çok iyi anlaşılan, bir papağanınki kadar kulak tırmalayan sesi boş, karanlık odalarda tuhaf bir şekilde dağılıyordu...

* Neredesiniz çocuklarım? (Fr.)

III

Harap haldeki Suhodol köşkünde de tıpkı Natalya'da, Natalya'nın köylü basitliğinde, onun Suhodol'un yarattığı güzel ve acınası ruhunda olduğu gibi büyüleyici bir güç vardı.

Döşemesinin tahtaları eğilmiş eski konuk odası yasemin kokardı. Yamrulmuş, zamanla gri-mavi bir renk almış, basamakları olmadığı için insanı yere atlamak zorunda bırakan balkonun çevresi ısırganlarla, mürverlerle, taflanlarla sarılmıştı. Güneşin balkonu ısıttığı, çöküp iyice oturmuş camlı kapıların açık durduğu ve kapının karşısındaki duvarda asılı donuk oval aynada camın neşeli parıltısının yansıdığı sıcak günlerde Tonya Hala'nın bir zamanlar bu aynanın altında duran piyanosu hatırımıza gelirdi hep. Tonya Hala, eser başlıkları kıvrımlı harflerle süslü, sararmış notalara bakarak çalarmış bu piyanoyu bir zamanlar, *o* ise sol elini beline dayayarak, çenelerini sımsıkı kapatarak ve kaşlarını çatarak arkada dururmuş. Rengârenk Japon giysileri içinde, siyah-eflatun kadife şallarına bürünmüş şahane kelebekler uçup gelirmiş konuk odasına. Ve bir gün *o,* piyanonun kapağında titreyerek kalakalmış bu kelebeklerden birine öfkeyle bir şaplak indirmiş gitmeden önce. Sadece gümüş bir toz kalmış geriye. Ama kızlar birkaç gün sonra aptallık edip bu tozu sildiklerinde Tonya Hala sinir krizi geçirmiş. Konuk odasından

balkona çıkar, sıcak tahtalara oturur, düşünür, düşünürdük. Bahçeyi hızla kateden rüzgâr, yeşil dallarını genişçe yayan, gövdeleri kara benekli atlas beyazı akçaağaçların ipeksi hışırtısını bize kadar getirir, uğuldayarak, hışırdayarak tarlalardan doğru koşup gelir, yeşilli sarılı bir sarıasma kuşu keskin sevinç çığlıkları atarak, yıkık bacalarda ve tavan aralarında –gri-mor kül yığınlarının üstüne dam pencerelerinden şeritler halinde altın sarısı ışık düşen eski tuğla kokulu karanlık tavan aralarında– kalabalık akrabalarıyla birlikte yaşayan çenesi düşük alakargaların peşi sıra beyaz çiçeklerin üzerinden yel gibi uçardı; rüzgâr kesilir, arılar telaş etmeden işlerini yaparak balkonun önündeki çiçeklerin üzerinde uykulu uykulu dolaşırlardı ve sessizlikte sadece kavakların gümüş yapraklarının sakin, aralıksız hafif bir yağmur gibi dökülen hışırtısı duyulurdu... Bahçede dolaşır, bahçenin kıyılarındaki kuytu yerlere girerdik. Orada, bahçenin ekinlerle birleşen bu kenar kısımlarında, büyük dedemizin tavanı çökmüş hamamında, yani Natalya'nın Pyotr Petroviç'ten çalınan aynayı sakladığı hamamda beyaz, adatavşanları yaşardı. Bu tavşanlar nasıl da yumuşak hareketlerle eşiğin üzerine atlarlar, bıyıklarını ve yarık dudaklarını oynatarak iri iri açılmış patlak gözlerini tuhaf bir şekilde yabani soğanlara, banotu çalılarına ve çakalerikleriyle vişneleri boğan ısırganlara çevirerek şaşı şaşı bakarlardı! Yarı açık kuru ot ambarında ise bir puhu kuşu yaşardı. Loş bir yer seçip kulaklarını dikerek, sarı kör gözbebeklerini iyice açarak kirişin üstünde otururdu, vahşi, şeytan gibi bir görünüşü vardı. Güneş bahçenin ardında uzaklara, ekin denizine iner, sakin ve açık bir akşam bastırır, Troşino Ormanı'nda bir guguk kuşu öter, çayırların üstünde bir yerden yaşlı çoban Styopa'nın çaldığı kavalın acıklı sesi gelirdi... Puhu kuşu oturur, geceyi beklerdi. Gece her şey uyurdu: tarla, köy, köşk. Puhu kuşunun tek yaptığı ise oflamak ve ağlamaktı. Kuru ot ambarının çevresinde, bahçede ses çıkarmadan dolaşır, Tonya Hala'nın kulübesine doğru uçar, çatısına konar ve canı yanıyormuş gibi çığlık atardı... Fırının yanındaki tahta sedirde yatan Tonya Hala uykusundan uyanırdı.

"Merhametli İsa, bağışla beni," diye fısıldardı iç çekerek.

Sinekler sıcak, karanlık kulübenin tavanında hoşnutsuz, uykulu uykulu vızıldardı. Her gece onları uyandıracak bir şey olurdu. Kâh inek kulübenin duvarına böğrünü sürterek kaşınırdı; kâh bir sıçan piyanonun kesik seslerle çınlayan tuşlarının üstünde koşturur ve tuşların üstünde duramayıp halanın köşeye özene bezene yığdığı tabak çanak kırıklarının içine bir çatırtıyla düşerdi; kâh yeşil gözlü, yaşlı, kara kedi geç vakitte bir yerlerden eve döner, tembel yakarışlarla kulübeye girmek isterdi; ya da şu puhu kuşu felaket habercisi çığlıklar atarak uçup gelirdi. Ve uykusu açılan hala, karanlıkta gözünün içine giren sinekleri eliyle kovalayarak kalkar, sedirlere tutunur, kapıyı çarpar ve kapının önüne çıkarak oklavayı yukarıya, yıldızlı gökyüzüne doğru rasgele fırlatırdı. Puhu kuşu bir hışırtıyla kanatlarını samanlara çarparak damdan havalanır ve aşağıya, karanlığın içine inerdi. Neredeyse yere değerdi, ağır ağır kuru ot ambarına kadar gider ve hızla yükselip ambarın tepesine tünerdi. Kuşun ağlama sesi bir kez daha köşke kadar gelirdi. Aklına bir şey gelmiş gibi oturur ve aniden bir hayret çığlığı salıverirdi; susar, sonra birdenbire isterik bir şekilde of çekmeye, kahkahalar ve keskin çığlıklar atmaya başlardı; tekrar susar ve inlemeler, iç çekmeler, hıçkırıklar gelirdi ardından... Karanlık, ılık geceler ise leylak rengi yağmur bulutlarıyla dolu ve sakin, çok sakindi. Uykuya dalmış kavakların yapraklarının hışırtısı uykulu uykulu koşar, akıp giderdi. Gökyüzü karanlık Troşino Ormanı'nın üstünde ihtiyatla balkıyıp sönerken ılık, kuru meşe kokusu gelirdi. Ormanın yanında, yulaf tarlalarının üzerinde, kara bulutların arasında kalan gökyüzü parçasında Akrep Takımyıldızı gümüş bir üçgen gibi, bir mezar haçının üçgen çatısı gibi parlardı...

Köşke geç vakitte dönerdik. Bozkırın, kır çiçeklerinin ve otların çiyini, serinliğini içimize çekmiş olarak merdiveni dikkatlice çıkar, karanlık antreye girerdik. Ve Natalya'yı çoğunlukla Merkuriy ikonasının önünde dua ederken bulurduk.

Ayakları çıplak, kollarını kavuşturmuş ufak tefek bedeniyle ikonanın önünde dikilir, bir şeyler mırıldanır, haç çıkarır, karanlıkta görünmeyen ikonayı yerlere kadar eğilerek selamlardı ve bunların hepsi o kadar basitti ki, sanki sıradan, iyi, merhametli bir akrabasıyla sohbet eder gibiydi.

"Natalya!" diye usulca seslenirdik.

"Evet efendim," diye duasını keserek basit bir karşılık verirdi usulca.

"Neden hâlâ uyumadın sen?"

"Mezarda uyuyacağız zaten efendim..."

Sandık şeklindeki sedirin üstüne oturur, pencereyi açardık; o, kollarını kavuşturup ayakta dururdu. Gökyüzü karanlık odaları aydınlatarak gizemli bir şekilde parlayıp sönerdi; uzakta, çiyle kaplı bozkırda bir yerde bir bıldırcın öterdi. Gölde uykudan uyanan bir ördek uyarıda bulunuyormuş gibi endişeli bir sesle vaklardı...

"Gezdiniz mi efendim?"

"Gezdik."

"Ne diyelim, genç işi... Biz de bir zamanlar aynı böyle sabahlara kadar gezer dururduk... Ta sabahlara kadar..."

"Eskiden hayat güzel miydi?"

"Güzeldi efendim..."

Ve uzun bir sessizlik olurdu.

"Dadıcığım, puhu kuşu neden bağırıyor?" derdi kız kardeşim.

"Çok bağırıyor efendim, başına taş düşsün onun. Ateş edip biraz korkutmak lazım. Yoksa bayağı dehşet salıyor, insanın aklına yoksa bir felaket mi olacak diye geliyor. Küçükhanımı korkutuyor hep. Kendileri ölesiye korkaktır!"

"Peki, küçükhanım nasıl hastalandı?"

"Malum şey işte efendim: Hep gözyaşı, gözyaşı, keder... Sonra dua etmeye başladılar... Zaten herkes biz kızlara karşı acımasız, erkek kardeşlere karşı da öfkeli..."

Kırbaçları anımsayarak sorardık:

"Dostça yaşamıyorlar mıydı yani?"

"Ne dostluğu! Özellikle de kendileri hasta olduktan, dede öldükten, genç beyler işin başına geçtikten ve merhum Pyotr Petroviç evlendikten sonra. Herkes çok ateşliydi, herkes barut fıçısıydı!"

"Peki, hizmetçileri sık sık döverler miydi?"

"Bizde böyle bir şey yoktu efendim. Ben öyle bir kabahat işlemiştim ki! Ama Pyotr Petroviç'in tek yaptığı, saçlarımı koyun kırkma makasıyla biçimsiz bir şekilde kesmelerini, salkım saçak bir gömlek giydirip çiftliğe göndermelerini buyurmak olmuştu..."

"Ne kabahat işlemiştin peki?"

Ancak yanıt her zaman açık ve çabuk gelmezdi. Natalya bazen şaşırtıcı bir açıklıkla ve ince ince anlatırdı; ama bazen de duraksar, düşünceye dalardı; sonra hafifçe iç çeker ve alacakaranlıkta yüzünü görmesek de sesinden kederle gülümsediğini anlardık:

"Evet, ne kabahat işlemiştim... Daha önce de söyledim ya... Gençtim, ahmağın biriydim efendim. 'Şarkı söylüyordu günah üzerine, felaket üzerine bülbül bahçede...' Malum işte benim yaptığım da kızların yapacağı türden bir şeydi..."

Kız kardeşim sevgi dolu bir sesle:

"Bu şiiri sonuna kadar söylesene dadıcığım," diye rica ederdi.

Natalya mahcup olurdu.

"Bu şiir değil efendim, şarkı... Hem ben hatırlamıyorum ki artık efendim."

"Doğru değil, doğru değil!"

"Ama lütfen efendim..."

Sonra hızlı hızlı konuşarak şöyle bitirirdi:

"'*Günah üzerine, felaket üzerine...*' Şöyleydi galiba: 'Şarkı söylüyordu günah üzerine, felaket üzerine bülbül bahçede, ruhsuz bir şarkı... Uyutmuyordu aptal, karanlık gecede...'"

Kız kardeşim temkinli bir şekilde sorardı:

"Peki, sen çok mu âşıktın amcama?"

Natalya kısaca, anlamsızca şöyle fısıldardı:

"Çok, efendim."

"Dualarında onun adını her zaman anar mısın?"

"Her zaman efendim."

"Dediklerine göre, seni Soşki'ye götürürlerken bayılmışsın."

"Bayıldım, efendim. Biz hizmetçiler çok çıtkırıldım insanlardık... cezalandırılmaya dayanamazdık... soylu mu köylü mü ne olduğu belirsiz bir devlet köylüsüyle* aynı sayamazsın! Yevsey Bodulya beni götürürken üzüntüden ve korkudan aptala dönmüştüm... Hiç alışkın olmadığım kentte soluğum kesilmek üzereydi. Bozkıra çıktığımızda ise üzerime bir hoşluk, bir hüzün gelmişti. Yanımızdan hızla geçen ve ona benzeyen bir subayla karşılaşınca çığlık atıp bayılmışım! Kendime geldiğimde arabanın içinde yatıyor, düşünüyorum: İyiyim şimdi, sanki gökler krallığındayım!"

"Sert biri miydi o?"

"Tanrı göstermesin!"

"Peki, ya halam, herkesten daha mı kaprisli, daha mı maymun iştahlıydı?"

"Öyleydi efendim, öyleydi. Size diyebilirim ki, bir azize bile götürmüşlerdi kendilerini. Çektirmedikleri korku kalmadı bizlere! Artık nasıl yaşamaları gerekiyorsa öyle yaşayabilirlerdi, ama çok kibirli davrandılar, burunlarından kıl aldırmadılar ve delirdiler... Voytkeviç de ne kadar âşıktı kendilerine! Gel de şaşırma işte!"

"Peki, ya dedem?"

"Ne olsun ki? Akılları kıttı. Elbette başlarına bir şeyler gelmişti. O dönemde herkes çok ateşliydi... Ancak eski beyler bizleri hor görmezlerdi. Vakti zamanında babacığınız, Gervaska'yı öğlen cezalandırır, ki bunu hak etmiş olurdu, akşam ise bir bakmışsın ikisi birden hizmetçi evinde yan gelmiş yatıyorlar, balalayka tıngırdatıyorlar..."

---

* Devlet köylüleri, Rusya'nın batı ve güney sınır boylarında 18. yüzyılda ortaya çıkmış, köylülerle küçük toprak sahibi soylular arasındaki bir konumda bulunan, sınırların korunmasında görev yapan bir sosyal katmandır. (ç.n.)

"Söylesene, yakışıklı biri miydi şu Voytkeviç?"

Natalya düşünceye dalardı.

"Hayır efendim, yalan söylemek istemem: Kalmuk'a benzerdi. Ciddi, inatçı biriydi. Hep şiir okurdu halanıza, hep korkuturdu: İşte öleceğim de senin peşinden geleceğim de filan..."

"Dedem de aşk yüzünden mi aklını kaçırdı?"

"O ninenizin yüzünden. O iş başka hanımım. Evimiz de iç karartıcıydı, neşeli değildi, Tanrı onu korusun. Benim aptal sözlerimi buyurun dinleyin bakalım..."

Ve Natalya, telaşsız bir fısıltıyla uzun uzun anlatmaya başlardı...

IV

Rivayetlere inanacak olursak zengin bir adam olan dedemizin babası, Kursk civarından Suhodol'a yaşlılık yıllarında taşınmış ancak: Bizim buraları, buraların ıssızlığını, ormanlarını sevmezmiş. Bu durum "Eskiden her yer ormandı..." diye başlayan atasözüne bile girmiş hatta. Bundan iki yüz yıl kadar önce bizim buralara yolu düşen insanlar sık ormanların içinden geçerlermiş. Kamenka Çayı, çayın aktığı tepeler, köy ve köşk de çevredeki engebeli tarlalar da ormanın içinde kaybolurmuş. Ancak, dedemizin zamanındaki gibi değildi artık. Dedemizin zamanında manzara farklıymış: Yarı bozkır olan geniş bir alan, çıplak yamaçlar, tarlalarda çavdar, yulaf, karabuğday, anayol üzerinde gövdelerinin içi boşalmış söğüt ağaçları, Suhodol tepelerinde ise sadece beyaz çakıl taşlarıyla kaplı çıplak bir alan. Ormanlardan kala kala bir tek küçük Troşino Ormanı kalmış. Yalnız bahçe çok güzelmiş tabii: İki yanına dallı budaklı yetmiş tane akçaağacın sıralandığı geniş bir yol, ısırganların arasında kaybolmuş vişne ağaçları, uyuklayan ahududu, akasya, leylak çalıları ve ekinlerle birleşmiş olan bahçenin kıyısında gümüş renkli kavaklardan oluşan koca bir koru. Ev saman çatısının altında şişman, esmer ve tıknaz dururmuş. Yan taraflarında hizmet binalarının ve uşakların kaldıkları yapıların birbiriyle bağlantılı olarak uzayıp gittiği avluya bakarmış, avlunun dışında ise uçsuz

bucaksız yeşil bir otlak uzanır ve bey köyü genişçe yayılırmış büyük, yoksul ve kaygısız bir şekilde.

"Her şey Tanrı'ya emanet efendim!" diyordu Natalya. "Beyler de kaygısızdı, becerikli de değillerdi, tamahkâr da. Dedenizin kardeşi Semyon Kirillıç bizden ayrılmışlardı: Kendilerine daha fazlasını ve daha iyisini, yurtluğun payitahtını almışlar, bize sadece Soşki'yi, Suhodol'u ve dört yüz canı uygun görmüşlerdi. Bu dört yüz canın da neredeyse yarısı kaçıp gitmişti..."

Dedemiz Pyotr Kirillıç kırk beş yaşlarında ölmüş. Babam sık sık onun bahçede elma ağacının altında halıya uzanmış uyurken ansızın patlayan bir fırtınayla elmaların sağanak gibi üzerine dökülmesinden sonra aklını oynattığını söylerdi. Hizmetçiler arasında ise, Natalya'nın söylediğine göre, dedemin aklının kıt olması farklı bir şekilde, güzeller güzeli ninemin ölümünden sonra dedem Pyotr Kirillıç'ın kapıldığı aşk acısı yüzünden aklını oynatmasıyla, büyük fırtınanın da o günün akşam saatlerinde Suhodol üstünden geçmesiyle açıklanıyormuş. Kara gözleri dikkatle ve sevgiyle bakan, biraz Tonya Hala'ya benzeyen, sırtı hafifçe kamburlaşmış esmer bir adam olan Pyotr Kirillıç sakin bir delilik içinde ömrünü tamamlamaktaymış. Natalya'nın söylediğine göre, eskiden paraları nereye saklayacaklarını bilemezlermiş, o, yani Pyotr Kirillıç ise, ayaklarında incecik keçi derisinden çizmeleri, sırtında rengârenk kaftanıyla hiç ses çıkarmadan, evin içinde etrafı kollayarak dolaşır, iki yanına bakınarak altınları meşe kütüklerinin çatlaklarına sokuşturur, saklarmış.

Yakalandığında da "Bunlar Tonyacığın çeyizi için," diye mırıldanırmış. "Daha güvenli olsun diye dostlarım, daha güvenli olsun diye... Neyse yine de siz bilirsiniz, istemiyorsanız koymam..."

Ama koyarmış yine de. Olmadı salondaki, konuk odasındaki ağır mobilyaların yerini değiştirirmiş, komşular hiçbir zaman Suhodol'a gelmedikleri halde her zaman birinin gelmesini beklermiş; ya da aç olduğundan yakınır, kendi

elleriyle soğuk ekmek çorbası yaparmış kendisine, tahta bir çanağın içine beceriksiz hareketlerle yeşil soğanları, ekmekleri doğrar, koyu, köpüklü kvas* ekler ve o kadar çok iri tuz dökermiş ki, çorba yenmeyecek kadar tuzlu olurmuş. Yemekten sonra köşkte el ayak çekilip de herkes kendi köşesine dağılarak uzun bir uykuya daldığında bir tek kişi, geceleri bile çok az uyuyan Pyotr Kirillıç nereye gideceğini bilemezmiş. Yalnızlığa dayanamayıp yatak odalarına, sofalara, hizmetçi odalarına bakmaya, uyuyanlara usulca seslenmeye başlarmış:

"Uyuyor musun Arkaşa? Uyuyor musun Tonyuşa?"

"Tanrı aşkına bırak yakamızı babacığım!" diye öfkeli bir yanıt alınca acele acele:

"Peki, uyu, uyu sen canım. Uyandırmayayım ben seni..." diye yatıştırmaya çalışırmış.

Uşaklar kaba insanlar oldukları için bir tek uşak odasına uğramadan geçer, dolaşmaya devam edermiş, on dakika sonra tekrar eşikte görünürmüş ve birinin arabasının çıngıraklarını çalarak köyden geçtiği yalanını atarak tekrar daha dikkatli bir şekilde "Alayından izin alıp birkaç günlüğüne eve gelen Petenka olmasın sakın," diye seslenir ya da korkunç bir sağanak yağmur bulutunun yaklaştığını söylermiş.

"Kendileri fırtınadan çok korkarlardı, canlarım," diye anlatıyordu Natalya. "Ben daha saçı bitmemiş küçücük bir kız olsam da hatırlıyorum efendim. Evimiz kapkara bir evdi... neşesiz, Tanrı onu korusun. Yazları bir gün, bir yıl gibi uzardı. Uşakları, hizmetçileri yerleştirecek yer yoktu... sadece uşaklar beş kişiydi... Bilirsiniz, genç beyler öğle yemeğinden sonra uyumaya çekilirler, onların ardından da bizler, sadık uşaklar ve örnek hizmetçiler. Pyotr Kirillıç, bizlerin, özellikle de Gervaska'nın yanına yaklaşmazdı. 'Uşaklar! Hey uşaklar! Uyuyor musunuz?' Gervaska ise uzandığı sandığın üstünden kafasını kaldırıp sorar: 'Şimdi

* Kvas, bizdeki bozaya benzeyen bir Rus içeceğidir. (ç.n.)

apışının arasına ısırganotu sokayım mı, ister misin?' 'Sen kime diyorsun bunu, tembel herif?' 'Ev cinine* söylüyorum efendim, uykumu açamadım da...' Ama Pyotr Kirillıç salonu, konuk odasını tekrar dolaşırlar, yağmur bulutları görünüyor mu diye pencerelerin hepsinden bahçeye göz atarlar. Yalnız, eskiden fırtına bulutları sahiden de pek sık toplanırdı. Fırtınalar da çok büyük olurdu. Eskiden öğleden sonraları sarıasma kuşu feryada başlar başlamaz yağmur bulutları bahçenin ardında belirir... evin içi kararır, yabani otlarla sık ısırganlar hışırdamaya başlar, hindiler yavrularıyla birlikte balkonun altına saklanır... çok korkunç, çok can sıkıcı bir şeydir efendim! Pyotr Kirillıç ise derin derin soluk alırlar, haç çıkarırlar, ikonaların önündeki mumu yakmaya, merhum dedenizin babasından kalma kutsal örtüyü, ki ben bu örtüden ölesiye korkardım, asmaya giderler ya da makası pencereden fırlatırlar. Yapılacak ilk iş budur efendim, makas atmak yani, fırtınaya karşı birebirdir..."

Fransızların yaşadığı zamanlarda Suhodol evi daha neşeliymiş, önce aşağı doğru daralan çok geniş bir pantolon giyen, uzun bıyıklı ve mavi gözleri hülyalı bakan, saçlarını bir kulağından öbürüne doğru yatırarak kelini örten Lui İvanoviç diye bir adam, sonra da sürekli üşüyen geçkince bir kadın, Matmazel Sizi. O günler, bütün odalarda Lui İvanoviç'in Arkaşa'ya "Gidiniz ve bir daha geri gelmeyiniz!" diye bağıran sesinin gürlediği, ders odasından "Maître corbeau sur un arbre perché"** sözlerinin duyulduğu ve Toneçka'nın piyano çalmayı öğrendiği günlermiş. Fransızlar Suhodol'da sekiz yıl yaşamışlar, Pyotr Kirillıç'ın canı sıkılmasın diye Suhodol'da kalmışlar ve çocuklar il merkezine götürülüp de tatilin üçte birini geçirmek üzere eve dönmeden hemen önce de Suhodol'u terk etmişler. Bu tatilden

---

* Ev cini, Slav halklarında ailenin normal bir şekilde yaşamasını, evin bereketini, evdeki insanların ve hayvanların sağlıklı olmasını sağlayan evin ruhu, hayali ev sahibi ve koruyucusudur. (ç.n.)

** Ağaca tünemiş karga. (Fr.)

sonra Pyotr Kirillıç, Arkaşa'yı da Toneçka'yı da bir daha hiçbir yere yollamamış: Ona göre bir tek Petenka'yı yollamak yeterliymiş. Çocuklar da ebediyen eğitimsiz ve gözetimsiz kalmışlar... Natalya anlatıyordu:

"Ben hepsinden daha küçüktüm. Gervaska'yla babacığınız hemen hemen yaşıttılar ve demek oluyor ki, ilk arkadaş ve ilk dosttular efendim. Ama doğruyu söylemek gerekirse, kurt atın dengi değildir. Arkadaş oldular, sonsuza dek dostluk yemini ettiler, hatta boyunlarından haçlarını çıkarıp birbirlerine vererek haç kardeşi bile oldular, ama Gervaska hemen haylazlık etmeye başladı: Babacığınızı neredeyse gölette boğuyordu! Uyuzun biriydi, ama zorlu, ağır eğlencelerin de ustasıydı. 'Ne var, diyor bir gün bey oğluna, sen büyüyeceksiniz, beni dövecek misiniz?' 'Döveceğim.' 'Yo, hayır.' 'Nasıl?' 'Öyle işte...' Bir oyun uydurmuş: Bizim göletlerin üstünde, tam yamaçta bir fıçı dururdu, bu fıçıyı görmüş ve Arkad Petroviç'i buna bindirip aşağı yuvarlamayı düşünmüş. 'Önce, diyor, bey oğlu olarak sen deneyeceksiniz, sonra da ben...' Neyse, bey oğlu da buna uymuş, fıçının içine oturunca iteklemeye başlamış, tepenin eteğine, suya doğru tangır tungur gidiyormuş, nasıl gitmek hem de... Göklerin Çariçesi Yüce Meryem Ana! Sadece bir toz sütunu yükselmiş döne döne göğe!.. Çok şükür yakınlarda çobanlar varmış da..."

Fransızlar Suhodol evinde yaşarken ev canlı görünüşünü koruyormuş henüz. Ninemizin zamanında evde beyler, ev sahipleri, yöneticiler, uşaklar, gösterişli odalar, aile üyeleri, normal günler, bayram günleri varmış daha. Fransızlar zamanında da bunların hepsi devam ediyormuş. Ama Fransızlar gitmişler ve ev tümden sahipsiz kalmış. Çocuklar küçükken Pyotr Kirillıç ön planda gibiymiş sanki. Ancak o ne yapabilirmiş ki? Kim kime efendilik etmiş: O mu uşaklara, yoksa uşaklar mı ona? Piyanoyu kapatmışlar, meşe masanın örtüsü kaybolmuş, örtü sermeden, ne zaman denk gelirse yemek yiyorlarmış, tazılar yüzünden sofadan geçmek mümkün olmuyormuş. Temizliğe dikkat edecek, özen gös-

terecek kimse yokmuş, zaten kara olan kütük duvarlar, kara döşemeler ve tavanlar, kara, ağır kapılar ve kapı kemerleri, salonun bir köşesini Suzdal işi yüzlerle tamamen kaplamış olan eski ikonalar kısa sürede tümden kararmışlar. Geceleri, özellikle de yağmur altında bahçenin kaynayıp köpürdüğü fırtınalı gecelerde salonda ikonaların yüzleri bir anlığına aydınlanır, bahçenin üstünde titreyen pembe-altın sarısı gökyüzü açılır, daha sonra ise gök gürültüleri karanlığın içinde çatırdayarak parçalanır, geceleri evin içi korkunç olurmuş. Gündüz ise uykulu, boş ve can sıkıcı. Yıllar geçtikçe Pyotr Kirillıç gücünü daha da yitirmiş, giderek daha az dikkat çekmeye başlamış, evin sahibesi ise dedemizin sütannesi, yaşlılıktan eli ayağı tutmayan Darya Ustinovna olmuş. Ama onun hâkimiyeti Pyotr Kirillıç'ınkiyle hemen hemen eşitmiş, köy muhtarı Demyan ise evin yönetimine karışmazmış: O sadece tarla işlerini bilir, tembel bir gülümsemeyle zaman zaman "Ne yapayım, beylerimi küstürmüyorum..." dermiş. Delikanlıyken babamın Suhodol'la ilgisi yokmuş: Avlanmak, balalayka çalmak, uşaklar arasında sayıldığı halde bütün gününü babamla birlikte Meşçersk Bataklıkları'nda ya da araba deposunda balalayka ve zurna çalmanın püf noktalarını öğrenmek peşinde geçiren Gervaska'ya duyduğu sevgi aklını başından almış babamın.

"Sadece yatmadan yatmaya eve geldiklerini artık çok iyi biliyorduk efendim," diyordu Natalya. "Yatıp uyumuyorlar da, yani ya köyde, ya araba deposunda, ya da avdalar: Kışın tavşan, sonbaharda tilki, yazın bıldırcın, ördek ya da bataklık çulluğu peşinde; koşu arabasına biniyorlar, tüfeği omuzlarına atıyorlar, av tanrıçası Diana'yı yardıma çağırıyorlar Tanrı'yı da tabii: Bugün Orta Değirmen'e, yarın Meşçersk Bataklıkları'na, öbür gün bozkıra. Ve hep Gervaska'yla birlikte. Bunların hepsinde en birinci elebaşı o, ama onu sürükleyen bey oğluymuş gibi yapıyor. Arkad Petroviç, onu, düşmanını yani, gerçekten kardeş gibi severdi, Gervaska ise Arkad Petroviç'le daha fena alay ediyordu her geçen gün.

'Hadi Gervasiy, balalayka çalalım! Tanrı aşkına *Battı kıpkızıl güneş ormanın ardında...*'yı öğret bana'. Gervaska ise ona bakıyor, burun deliklerinden sigarasının dumanlarını salıyor ve gülümseyerek 'Önce elimi öpünüz,' diyor. Arkad Petroviç tepeden tırnağa bembeyaz kesiliyor, yerinden fırlıyor, var gücüyle şırak diye bir şamar atıyor yanağına, ama o, sadece kafasını sallıyor, rengi daha da kararıyor, haydut gibi kaşlarını çatıyor. 'Ayağa kalk, alçak!' Kalkıyor, tazı gibi geriniyor, kırmalı pantolonu sarkıyor... susuyor. 'Özür dile!' 'Suçluyum, beyim.' Bey oğlu ise boğulacak gibi oluyorlar ve artık ne diyeceklerini bilmiyorlar. 'Bir de "beyim" diyor!' diye bağırıyorlar, 'Ben de sözde her şeyi seninle, senin gibi bir alçakla birlikte yapmaya çalışıyorum, dengimmişsin gibi davranıyorum, bazen onun için kendimi paralıyorum diye düşünüyorum... Sen ne yapıyorsun? Beni bilerek mi kızdırıyorsun?'"

"Tuhaf bir iş!" diyordu Natalya. "Gervaska, babanızla ve dedenizle alay ederdi, küçükhanım da benimle. Doğruyu söylemek gerekirse dedeniz kendileri Gervaska'yı çılgınca severlerdi, ben de küçükhanımı... İşlediğim kabahatten sonra Soşki'den geri döndüğümde azıcık da olsa aklım başıma gelmişti..."

V

Dedemizin ölümünün, Gervaska'nın kaçışının ve Pyotr Petroviç'in evlenmesinin ardından, aklını oynatmış olan Tonya Hala'nın kendini İsa Hazretlerine gelin olarak adamasının, Natalya'nın ise Soşki'den geri dönmesinin ardından da masaya kırbaçlarla oturuluyormuş. Tonya Hala aklını oynatmış, Natalya ise sürgüne gitmiş, her ikisi de aşk yüzünden olmuş.

Dedemizin zamanındaki sıkıcı, sessiz günlerin yerini genç beylerin günleri almış. Hiç kimsenin beklemediği bir şekilde görevinden istifa eden Pyotr Petroviç, Suhodol'a geri dönmüş. Ve onun gelişi hem Natalya hem de Tonya Hala için felaket olmuş.

İkisi de âşıkmış. Nasıl âşık olduklarını hiç anlamamışlar. İlk başta ikisine de "sadece hayat daha neşeli" görünüyormuş.

Pyotr Petroviç, Suhodol'daki yaşama ilk zamanlar yeni bir tarz, beylere özgü, bayram havasında neşeli bir tarz getirmiş. Arkadaşı Voytkeviç'le birlikte gelmiş, hafiften küflenmiş girintili çıkıntılı jöle kalıplarına, kaba saba bıçaklarla çatallara küçümseyerek bakan ve sakalsız bir alkolik olan aşçısını da yanında getirmiş. Pyotr Petroviç konuğunun önünde kendisini güler yüzlü, cömert ve zengin göstermek istiyormuş ve bunu beceriksizce, çocukça yapıyormuş.

Zaten hemen hemen bir küçük çocuk gibiymiş, görünüşte çok sevecen ve güzel, ama mizaç olarak sert ve acımasız, kendine güveni varmış gibi, ama kolayca gözleri dolacak kadar utangaç, daha sonra ise kendisini utandıran kişiye çok uzun bir süre kin güden küçük bir çocuk.

"Hatırlar mısın kardeşim Arkadiy," demiş Suhodol'a geldiğinin ilk günü sofrada, "hatırlar mısın acaba, pek de fena olmayan bir Madeira şarabımız vardı bizim?"

Dedem Pyotr Kirillıç kızarmış, bir şey söylemek istemiş, ama cesaret edememiş ve kaftanının göğsünü çekiştirmeye başlamış. Arkadiy Petroviç şaşırmış:

"Hangi Madeira?"

Gervaska ise Pyotr Petroviç'e küstah bir bakış atıp gülümsemiş ve:

"Unuttunuz galiba beyim," demiş Arkadiy Petroviç'e, alay ettiğini gizlemeye bile çalışmadan. "Biz bu Madeira'yı nereye koyacağımızı bilememiştik doğrusu. Biz uşaklar onu elbirliğiyle aşırmıştık. Bey şarabıydı, ama biz ahmaklar kvas niyetine içmiştik."

"Buna da ne oluyor böyle?" diye bağırmış Pyotr Petroviç, yanaklarına koyu bir kırmızılık yürümüş. "Kapa çeneni!"

Dedem heyecanla lafa karışmış:

"Söyle Petenka! Söyle, söyle!" diye sevinçle, incecik sesiyle bağırmış, neredeyse ağlamak üzereymiş. "Beni nasıl mahvettiğini tasavvur bile edemezsin! Kim bilir kaç kez düşünmüşümdür şuna gizlice yaklaşayım, havanelini indirip kafasını kırayım diye... Vallahi de billahi de düşündüm! Böğrüne hançeri sokayım ta kabzasına kadar!"

Oysa Gervaska da orada, yanlarında duruyormuş.

"Beyim, ben bunun cezasının korkunç olduğunu duymuştum," diye karşılık vermiş Gervaska kaşlarını çatarak. "Yoksa benim de hep aklıma geliyordu, beyi göklerin krallığına gönderme vaktidir diye."

Pyotr Petroviç, bu beklenmedik küstah yanıttan sonra sadece bir yabancının yüzü suyu hürmetine kendini tuttu-

ğunu söylemiş. Gervaska'ya da "Derhal çık dışarı!" demiş yalnızca. Ancak daha sonra bu öfkesi yüzünden utanmış ve telaşla özür dileyerek kendisini tanıyan herkesin uzun zaman akıllarından çıkaramadıkları o büyüleyici gözlerini Voytkeviç'e doğru kaldırmış gülümseyerek.

Bu gözleri Natalya da çok uzun zamandır unutamıyormuş.

Natalya'nın mutluluğu olağanüstü kısa sürmüş. Hem bu mutluluğun Natalya'nın tüm yaşamındaki en dikkate değer olay olan Soşki yolculuğuyla biteceği kimin aklına gelebilirmiş ki?

Soşki Çiftliği uzun bir zaman önce Tambovlu bir tüccarın eline geçmesine karşın hâlâ olduğu gibi duruyor. Boş bir düzlüğün ortasında uzun bir köy evinden, bir ambar, çıkrıklı bir kuyu ve bostanla çevrili bir harman yerinden ibaret. Dedemizin zamanında da çiftlik böyleymiş kuşkusuz; Suhodol'dan gelirken yol üzerindeki kent de pek az değişmiş. Nataşka kendisi için de hiç beklenmedik bir şeyle, Pyotr Petroviç'in gümüş çerçeveli açılır kapanır aynasını çalmakla suçlanmış.

Aynayı görmüş, Pyotr Petroviç'e ait hiçbir şeye karşı koyamadığı gibi aynanın güzelliğine de hayran kalıp karşı koyamamış. Aynanın yokluğunun fark edilmediği o birkaç günü işlediği suçtan şaşkın, küçük kırmızı çiçek masalındaki* gibi korkunç sırrından ve elindeki hazineden büyülenmiş bir halde geçirmiş. Uykuya yatarken bir an önce gecenin geçip sabahın gelmesi için dua ediyormuş: Şık giyimli, saçları pomatlı, üniforması kırmızı ve yüksek yakalı, yüzü esmer ama bey kızınınki kadar tatlı bey oğlunun gelişiyle canlanan, yepyeni, olağanüstü bir şeyle dolan evde bir bayram havası varmış; Nataşka'nın uzanıp uyuduğu sandığın

---

* Rus yazar Sergey Timofeyeviç Aksakov'un yazdığı, kötü kalpli bir büyücü kadın tarafından çirkin bir deve dönüştürülmüş delikanlıyla bu çirkin devi sevgisinin gücüyle tekrar insan kılığına geri döndüren genç bir kızı anlatan masal. (ç.n.)

üzerinden, şafak sökerken sıçrayıp sevinç dolu bir dünyaya kalktığını anımsadığı sofada bile bir bayram havası esiyormuş, çünkü ancak bir çar oğlunun giyeceği hafiflikteki bir çift çizme kapının önünde temizlenmek üzere bekliyormuş; bahçenin dışında, ağır, gümüş çerçeveli, kapaklı aynanın saklı olduğu terk edilmiş hamam, hazinesinin tadını çıkartmak, onu dışarı çıkarıp sıcak sabah güneşinin altında kapağını açmak ve başı dönene kadar kendisini seyretmek, daha sonra tekrar saklamak, gömmek, sonra tekrar koşmak ve gözlerini bile kaldırıp bakmaya cesaret edemediği, delice kendini beğendirme umudu beslediği bir adama hizmet etmek için Nataşka'nın henüz herkes uykudayken çiy düşmüş çalılıklardan gizlice koşarak gittiği ve aynaya baktığı bahçenin dışındaki her şey daha korkunç, daha bir bayram havasındaymış.

Ancak küçük, kırmızı çiçek masalı çabuk bitmiş, hem de çok çabuk. Rezaletle ve utançla, hiç de Nataşka'nın düşündüğü gibi olmayan bir utançla... Giyinip kuşanan, aynayı karşısına koyup kaşlarına rastık çeken, kendisiyle Pyotr Petroviç arasında tatlı bir sır, benzeri olmayan bir yakınlık yaratan Nataşka'nın saçlarının kırkılması, çirkinleştirilmesi emrini bizzat Pyotr Petroviç'in vermesiyle bitmiş. İşlediği suçu bizzat Pyotr Petroviç ortaya çıkartmış ve bir adi hırsızlık olayına, bir hizmetçi kızın yaptığı ahmakça bir haylazlığa dönüştürmüş; kaba çizgili kumaştan salkım saçak bir elbise giydirilmiş, suratı ağlamaktan şişmiş, herkesin gözünün önünde yük arabasına bindirilip rezil kepaze edilmiş, bir anda yakın bildiği her şeyden koparılmış bu kızı bilmediği, korkunç bir çiftliğe, uzaklardaki bozkıra göndermişler. Nataşka, orada, yani çiftlikte civcivlerin, hindilerin, bostanın bekçiliğini yapmak zorunda kalacağını, orada bütün dünya tarafından unutularak güneşin altında pişeceğini, orada bozkır günlerinin yıllar kadar uzun olacağını, ufkun titreyen bir serap içinde öyle sessizce, öyle kızgın ateşler içinde boğulacağını, kuru bir nohudun hafif çıtırtısını, kuluçkaya yatan tavukların

kızgın topraktaki hamarat kımıldanışlarını, dişi hindilerin birbirlerine barışçı, hüzünlü seslenişlerini duymazsan, bir ala doğanın yukarıdan düşen korkunç gölgesini izlemezsen, yerinden fırlamaz ve ince, tekdüze bir sesle "Hiş-şt!" diye bağırmazsan, günün tamamının ölüm uykusunda geçeceğini biliyormuş. Orada, çiftlikte, kendisinin yaşamıyla ve ölümüyle ilgili hâkimiyeti ele geçirmiş, sabırsızlıkla kurbanını bekleyen yaşlı bir hohluşka* varmış! Nataşka'nın idama götürülen insanlardan tek üstünlüğü, kendini asma olanağıymış. Kesinlikle ebedi olduğunu düşündüğü sürgün yolunda onu ayakta tutan tek şey de buymuş.

İlçenin bir ucundan diğer ucuna uzanan yolda bakacak ne varmış ki! Onun derdi ona yetiyormuş zaten. Tek bir şey düşünüyor ya da daha ziyade hissediyormuş: Hayatı sona ermiş, suçu ve ayıbı, hayata geri dönmeyi umut edemeyecek kadar büyükmüş! Yakın biri, Yevsey Bodulya şimdilik hâlâ yanındaymış. Fakat kendisini hohluşkanın ellerine teslim ettikten, bir gece yatıp gittikten, onu ebediyen yabancılara terk ettikten sonra ne olacakmış? Kana kana ağladıktan sonra canı bir şeyler yemek istemiş. Yevsey onu hayrete düşürerek bu duruma çok basit tarafından bakıyormuş ve bir şeyler atıştırırken sanki hiçbir şey olmamış gibi Natalya'yla sohbet ediyormuş. Daha sonra uyuyakalmış ve kentte gözlerini açmış. Kent de onu sadece sıkıcı, kurak ve boğucu, hiç anlatmak istemediğin bir düşü andıran donuk, korkunç, kederli bir yer oluşuyla şaşırtmış. O günden aklında kalan tek şey, bozkırda yazın çok sıcak olması, dünyada bir yaz gününden daha sonsuz, anayollardan da daha uzun bir şeyin bulunmamasıymış. Aklında kalan bir başka şey de kentin taş döşenmiş caddelerinde arabanın çok tuhaf takırtılar çıkardığı bazı yerlerin olması, daha uzaktayken bile kentteki demir çatıların kokusunun gelmesi, dinlendikleri ve ata yem verdikleri meydanın ortasında, akşamü-

* Hohol ve hohluşka, Ukraynalılar için şaka ve alay amaçlı kullanılan isim, erkekler için hohol, kadınlar için hohluşka kullanılır. (ç.n.)

zeri boş olan "hazır yiyecek" tezgâhlarının yanında ise toz, katran kokusunun, köylülerin atlarını bağladıkları bekleme yerlerinde destelerle yere düşürdükleri at pisliğine bulanmış çürük kuru ot kokusunun gelmesiymiş. Yevsey, koşumunu çözdüğü atı arabanın arkasına bağlamış, iyice ısınmış olan şapkasını ensesine indirmiş, gömleğinin koluyla terini silmiş ve kızgın güneşten kapkara yanmış bir halde aşhaneye gitmiş. Nataşka'ya da "göz kulak olmasını" ve bir terslik olursa avazı çıktığı kadar bağırmasını sıkı sıkı tembihlemiş. Nataşka kımıldamadan oturuyor, evlerin ardında, uzakta bir yerde o sıralarda yeni yapılmış olan bir katedralin, tepesindeki kocaman gümüş yıldızıyla pırıl pırıl parlayan kubbesinden gözlerini ayırmıyormuş, Yevsey kolunun altında bir ekmekle çakırkeyif bir halde ağzında bir şey çiğneyerek dönene ve atı tekrar arabaya koşana dek de öylece oturmaya devam etmiş.

"Seninle biz birazcık geç kaldık ha kraliçe!" diye neşeli neşeli mırıldanıyormuş, ata mı, yoksa Nataşka'ya mı hitap ettiği anlaşılmadan. "Aman bunun için de asacak değiller ya! Yangına yetişmiyoruz ki... Geri dönerken de fazla koşturmayacağım, beyin atı senin koca ağzından daha değerli benim için birader," diyormuş, Demyan'ı kastederek. "Ağzını açmış, 'Bana baksana sen!' diyor, 'Bir şey olursa pantolonunun içine kadar bakarım...' Ahh! diye düşünüyorum... Sıkıntıdan karnıma sancı girdi! Benim pantolonumu beyler daha indirmemiş be... senin gibi kara ağızlı Kolomenskliye ne oluyor? 'Bana bak!' diyor. Neye bakayım? Senden daha aptal değilim. İstersem hiç geri dönmem: Kıza göz kulak olurum, kilisede haç çıkarırım, o arada beni görmüş olurlar... Bu kıza da şaşıyorum: Aptal kız neye üzüldün bu kadar? Dünyada başka bir şey kalmadı mı üzülecek? Çiftliğin yakınından birtakım Çumaklar ya da Starçikler* geçer, bir anda kendini Rostovlu bir pederin arkasında bulursun... Sonra da artık koydunsa bul!"

* Çumak ve Starçik Ukrayna'da sık kullanılan soyadlarıdır. (ç.n.)

Nataşka'nın kırpık saçlı kafasındaki "kendimi asarım" düşüncesi, yerini kaçma düşüncesine bırakmış. Araba gıcırdamaya, sarsılmaya başlamış. Yevsey susmuş ve atı meydanın ortasındaki kuyuya doğru sürmüş. Güneş geldikleri yönde, büyük manastır bahçesinin arkasına doğru iniyormuş ve yolun öbür tarafında manastırın karşısında bulunan sarı boyalı hapishanenin pencereleri altın ışıklar saçıyormuş. Hapishanenin bir anlığına görünmesi kaçma düşüncesini daha da artırmış. Kaçıyorlar ve kaçak yaşıyorlar! Yalnız diyorlar ki, Starçikler kaçırdıkları kızların ve çocukların gözlerini kaynar sütle dağlıyor ve onları dilenci olarak veriyorlarmış, Çumaklar ise deniz kıyısına götürüp Nogaylara satıyorlarmış... Beylerin kaçan adamlarını yakalayıp prangaya vurdukları, zindana attıkları da oluyormuş... Belki de zindandakiler hırsız uğursuz değil, Gervaska'nın dediği gibi köylülerdir!

Ama hapishanenin pencerelerindeki parıltı sönmüş, düşünceler birbirine karışmış, hayır, hayır kaçmak, kendini asmaktan daha korkunç! Yevsey de konuşmayı kesmiş, toparlanmış.

"Geç kaldık kızcağızım," diyormuş arabaya yanlamasına atlarken artık daha endişeli bir şekilde.

Araba şoseye çıktıktan sonra yine sarsılmaya, çırpınmaya, taşların üstünde aşırı gümbürdemeye başlamış... Nataşka, "Ah, arabayı geri döndürmek ne güzel olurdu," diye düşünüyor mu, hissediyor mu belli değilmiş, "gerisin geriye, dörtnala Suhodol'a gitmek ve beylerin ayaklarına kapanmak!" Ancak Yevsey arabayı hızla sürüyormuş. Evlerin ardında yıldızlar yokmuş artık. Önlerinde beyaz, çıplak bir cadde, beyaz bir kaldırım, beyaz evler varmış ve bunların hepsi yeni, beyaz sac bir kubbenin altındaki kocaman beyaz bir kiliseyle birleşiyormuş, kubbenin de üzerindeyse gökyüzü soluk mavi, soğuk bir görünüşe bürünüyormuş. Orada, evde ise bu sıralarda artık çiy düşmüş, taptaze bir koku yayılıyormuş bahçeden, güzel kokular geliyormuş çoktandır ocağı yanmış büyük mutfak-

tan; ekin tarlalarının, bahçenin kenarındaki gümüş kavakların, uzaklarda, sırdaş eski hamamın ardında, akşam kızıllığı artık son demlerindeymiş, konuk odasında ise balkon kapısı açık, kızıl ışıklar köşelerdeki alacakaranlığa karışıyormuş; dedeye de, Pyotr Petroviç'e de benzeyen sarımsı esmer tenli, kara gözlü bey kızı, portakal rengi ipekten hafif ve geniş elbisesinin kolunu ikide bir düzeltiyor, sırtını akşamın kızıllığına dönerek oturmuş, dikkatle notalara bakıyor, sarı tuşlara basıyor, sol elini beline dayayarak arkasında dikilen ve iyice kendini kaptırıp kaşlarını çatarak parmaklarının hızını izleyen kısa boylu, esmer subayı sanki hiç önemsemiyormuş gibi, konuk odasını Oginskiy'nin* bir polonezinin ahenkli, büyüleyici, müthiş sesleriyle dolduruyormuş.

Nataşka, "Onunki ona, benimki bana," diye düşünüyor mu, yoksa hissediyor mu belli değilmiş, böyle akşamlarda yüreği duracak gibi olur ve çiy düşmüş soğuk bahçeye koşar, ısırganların ve keskin kokulu, ıslak dulavratotlarının arasına saklanır, orada durur, hiç olmayacak bir şeyi beklermiş: Bey oğlu balkondan inecek, ağaçlı yoldan yürüyecek, kendisini görecek ve ansızın yolunu değiştirip hızlı adımlarla yanına yaklaşacak, o ise korkudan ve mutluluktan çıt bile çıkarmayacak...

Araba tangır tungur ilerliyormuş. Çevrelerinde kent uzanıyormuş; sıcak ve pis kokulu, hani şu önceden büyüleyici gibi gelen kent. Ve Nataşka evlerin, avlu kapılarının ve kapıları açık dükkânların önündeki kaldırımlarda ileri geri yürüyen şık giyimli insanlara büyük bir şaşkınlıkla bakıyormuş... "Yevsey buraya neden geldi," diye düşünüyormuş, "arabayı burada böyle tangır tungur sürmeye nasıl karar verdi?"

Bir kilisenin yanından geçmişler, kapkara demirci atölyelerinin yanından, toprak köy evlerinin yanından geçerek çukurlarla dolu tozlu yamaçlardan sığ nehre doğru inmeye başlamışlar... Tatlı, ılık suyun, dip çamurunun, kırlara özgü

* M.K. Oginskiy (1765-1833), Polonyalı besteci. (ç.n.)

akşam serinliğinin tanıdık kokusu duyulmuş. Uzakta, karşıdaki tepenin üstünde, iner kalkar bir parmaklığın yanındaki küçük evde ilk ışık yanmış... Tamamen açık bir alana çıkmışlar, bir köprüden geçmişler, iner kalkar parmaklığa doğru tırmanmışlar ve donuk bir şekilde ağararak sonsuz bir uzaklığa, serin bozkır gecesinin maviliğine doğru koşan, taşla kaplı, boş bir yol çıkmış karşılarına. At hafif bir tırısla yürüyormuş, parmaklığı geçtikten sonra ise adım adım yürümeye başlamış. Yeniden sessizlik, gecenin sessizliği duyulmuş hem yeryüzünde hem de gökyüzünde, sadece uzakta bir yerden ağlayan bir çıngırağın sesi geliyormuş. Çıngırak giderek daha duyulur, daha ezgili bir sesle ağlarken, sonunda üç atlı bir arabanın atlarının uyumlu ayak sesleriyle, şosede ilerleyen ve giderek yaklaşan tekerleklerin tekdüze tıkırtısıyla birleşmiş... Genç bir arabacı sürüyormuş üç atlı arabayı, arabanın içinde ise çenesini kapüşonlu kaputunun içine gömmüş bir subay oturuyormuş. Yük arabasıyla aynı hizaya gelince subay bir anlığına başını yukarı kaldırmış ve Nataşka o anda kırmızı yakayı, kara bıyıkları, küçük bir kovayı andıran miğferin altından parlayan genç gözleri görmüş... Bir çığlık atmış, ölü gibi bembeyaz kesilmiş, kendini kaybetmiş...

Birden aklına çılgın bir düşünce, subayın Pyotr Petroviç olduğu düşüncesi gelivermiş ve asabi, hizmetçi yüreğinden şimşek gibi geçen bir acı ve sevgiyle bir anda ona, yani Pyotr Petroviç'e yakın olmaktan yoksun kaldığını anlamış... Yevsey, kızın yana yatmış kırpık saçlı başına küçük yol fıçısından su dökmek için atılmış hemen.

O sırada kız, midesi bulandığı için gözlerini açmış ve başını arabanın kenarından dışarı sarkıtmış. Yevsey, elini telaşla kızın soğuk alnına koymuş...

Sonrasındaysa Nataşka rahatlamış, yakası ıslandığı için ürpermiş, sırtüstü yatıyor, yıldızlara bakıyormuş. Korkuya kapılan Yevsey, kızın uyuduğunu düşünerek susuyor, sadece kafasını sallıyor, arabayı sürüyor, sürüyormuş. Araba sarsılıyor, hızla ilerliyormuş. Genç kıza ise artık sanki bedeni

yokmuş, sadece ruhu varmış gibi geliyormuş. Bu ruh hali "gökler krallığında gibi hoşmuş".

Masal bahçelerinde açmış küçük bir kırmızı çiçekmiş aşkı. Ama o, gittiği yerde, sessizlik ve yalnızlık içinde ilk tatlı ama can yakıcı acılarının üstesinden gelmek, sonrasında ise uzun süreliğine, sonsuza dek, ölünceye dek içindeki Suhodol ruhunun derinlerine gömmek için aşkını bozkıra, Suhodol'un ıssızlığından daha da gizli bir ıssızlığa götürmüş yanında.

VI

Suhodol'da aşk alışılmıştan farklıymış. Nefret de farklıymış.

Tıpkı katili gibi, tıpkı Suhodol'da ölen başkaları gibi, çok saçma bir şekilde hayatını kaybeden dedem Pyotr Kirillıç o yıl öldürülmüş. Pyotr Petroviç, Suhodol'da Pokrov Bayramı'nı kutlamak için konuk çağırmış ve gelmeye söz vermiş olan soylular meclisi başkanının gelip gelmeyeceği konusunda çok heyecanlıymış. Dedem de her nedense sevinçli bir heyecan içindeymiş. Meclis başkanı gelmiş, yemek çok başarılı geçmiş. Gürültülü ve neşeliymiş, dedem herkesten daha da neşeliymiş. Ekimin ikisinde, sabahın erken bir saatinde konuk odasının döşemesinin üzerinde ölü bulmuşlar onu.

Pyotr Petroviç, askerlikten istifa ederken Hruşçovların, Hruşçovlar soyunun yuvasının, bu soyun yurtluğunun onurunu kurtarmak için kendini feda ettiğini saklamamış. İşleri "istemeye istemeye" üstüne almak zorunda kaldığını da saklamamış. İlçenin en eğitimli, en yararlı olabilecek soylularıyla temas kurmak için birileriyle tanışmak zorundaymış, öbürleriyle de sadece ilişkiyi koparmamakmış amacı. İlk başlarda her şeyi tam olarak yerine getiriyormuş, hatta bütün küçük yurtluk sahiplerini bile, uyku hastalığı çeken ve dişlerini enfiyeyle temizleyen olağanüstü şişman, yaşlı bir kadın

olan halası Olga Kirillovna'nın çiftliğini bile ziyaret etmiş. Sonbahara doğru artık hiç kimse Pyotr Petroviç'in yurtluğu tek başına yönetmesine şaşırmıyormuş. Aynı zamanda artık bir iki günlüğüne eve gelmiş yakışıklı bir subayın değil, bir patronun, genç bir toprak sahibinin görünüşüne sahipmiş. Utandığında artık eskisi gibi yüzünü koyu bir kırmızılık kaplamıyormuş. Kendine özen gösteriyor, kilo alıyor, pahalı kaftanlar giyiyor, küçük ayaklarını kırmızı Tatar terlikleriyle şımartıyor, küçük ellerini firuze taşlı yüzüklerle süslüyormuş. Arkadiy Petroviç, onun koyu kestane rengi gözlerine bakmaya çekiniyor, onunla ne konuşacağını bilmiyor, ilk zamanlar her konuda ona ödün veriyor ve av sırasında ortadan kayboluyormuş.

Pyotr Petroviç, Pokrov Bayramı'nda güler yüzlülüğüyle herkesi büyülemek, aynı zamanda evin bir numaralı kişisi olduğunu göstermek istiyormuş. Fakat dedem korkunç şekilde engel oluyormuş buna. Dedem başında kadife şapkasıyla ve sırtında eve çağrılan bir terzi tarafından dikilen, bedenine büyük gelen mavi yeni kaftanıyla son derece mutlu ama kaba, geveze ve acınasıymış. O da kendini güler yüzlü bir ev sahibi olarak görüyor ve konukların karşılanması işini aptalca bir tören haline getirerek sabahın köründen beri ortalıkta dört dönüyormuş. Sofadan salona açılan kapının bir kanadı hiçbir zaman açılmazmış. Kapının demir sürgülerini kendi elleriyle aşağıya, yukarıya oynatmış, bir sandalye çekip her yanı titreye titreye sandalyeye çıkmış; kapıyı arkasına kadar açıp eşikte duran, utanç ve öfkeden olduğu yerde donakalan, ama her şeyi sineye çekmeye de kararlı olan Pyotr Petroviç'in ağzını hiç açmamasından faydalanarak en son konuk gelene kadar da yerinden kımıldamamış. Gözlerini giriş kapısının önündeki merdivenden ayırmıyormuş, bu kapıyı da açmak gerekiyormuş, sözde eski bir gelenek bunu gerektiriyormuş, içeri gireni görünce de heyecandan küçük adımlarla yerinde sayıyor, konuğu karşılamak için hemen öne atılıyor, önce bir ayağını, sonra öbürünü atarak sıçrıyor, yerlere kadar eğilerek selam veriyor ve soluğu kesilerek gelenlerin hepsine şöyle diyormuş:

"Ah, ne kadar sevindim! Ne kadar sevindim! Daha önce beni şereflendirmemiştiniz! Buyurun, buyurun!"

Dedemin durup dururken herkese ve her yeni gelene Toneçka'nın Lunyovo'ya, Olga Kirillovna'ya gittiğini açıklaması da Pyotr Petroviç'i çıldırtıyormuş. "Toneçka kederinden hastalandı, sonbaharı geçirmek üzere halasına gitti." Böyle gereksiz açıklamalardan sonra konuklar neler düşünebilirmiş? Aslında Voytkeviç'le olan hikâyeyi kuşkusuz herkes biliyormuş artık. Toneçka'nın yanında gizemli bir şekilde iç çekerken, onunla birlikte dört el piyano çalarken, boğuk bir sesle ona "Lüdmila"yı* okurken ya da kaşlarını çatıp dalgın bir şekilde "Sen çok değerli bir şeyle bir ölüye söz kesmişsin..."** derken belki de sahiden niyeti ciddiymiş Voytkeviç'in. Ancak örneğin küçücük bir çiçek getirmek gibi duygularını en masum şekilde ifade etme çabasında bile Toneçka bir anda parlıyor, Voytkeviç de anında çekip gidiyormuş. O gidince Toneçka geceleri uyumamaya, açık pencerenin önünde ansızın bağıra bağıra, hıçkıra hıçkıra ağlamak ve Pyotr Petroviç'i uyandırmak için sadece kendisinin bildiği bir anı kollayarak karanlıkta açık bir pencerenin önünde oturmaya başlıyormuş. Pyotr Petroviç dişlerini sıkıp, bu hıçkırıkları ve pencerelerin ardından, karanlık bahçeden gelen kavak yapraklarının dinmek bilmeyen bir yağmuru andıran hafif, uykulu hışırtısını dinleyerek uzun zaman yatıyormuş. Daha sonra Tonya'yı sakinleştirmeye gidiyormuş. Uykulu hizmetçi kızlar da gidiyorlarmış sakinleştirmeye, bazen dedem de endişe içinde koşup geliyormuş. O zaman Toneçka ayaklarını yere vurmaya, "Bırakın benim yakamı zalim düşmanlar!" diye bağırmaya başlıyor ve çirkin bir küfürle, nerdeyse kavgayla sonuçlanıyormuş bu durum.

"Sen de anla, anla ama!" diye deli gibi homurdanıyormuş Pyotr Petroviç; hizmetçi kızları ve dedemi odadan kovduktan sonra kapıyı küt diye kapatıp, kapı kenetlerine

* M. Yu. Lermontov'un "Lüdmila" adlı baladı. (Rusça editörün notu.)

** M. Yu. Lermontov'un "Ölünün Aşkı" şiirinden yapılan ve doğru olmayan bir alıntı. (Rusça e.n.)

sımsıkı yapışarak, "anlasana yılan, neler gelebilir insanların aklına!" diyormuş.

"Ay!" diye deli gibi bir çığlık atıyormuş Toneçka. "Babacığım, benim hamile olduğumu haykırıyor avaz avaz!"

Ve Pyotr Petroviç kafasını ellerinin arasına alıp kendini odadan dışarı atıyormuş.

Pokrov günü herhangi bir dikkatsiz laf edilmesi halinde kabalık etmemek için Gervaska da çok tedirginmiş.

Gervaska'nın boyu iyice uzamış, bedeni çok irileşmiş. Dev gibi, biçimsiz ama uşakların en göze çarpanı, en akıllısı olan Gervaska da mavi bir kaftan, aynı renk şalvar ve keçi derisinden, ökçesiz yumuşak çizmeler giymiş. İnce, esmer boynuna leylak rengi yünlü bir eşarp bağlamış. Kara, kuru ve kalın telli saçlarını yana doğru taramış, ama şakak kısımlarındaki saçlarını kestirmek istememiş, bunları halka halka kıvırmış. Tıraş edecek pek bir şey yokmuş, çenesinde ve "ağzı kulaklarına varıyor" dedikleri cinsten kocaman ağzının kenarlarında sadece iki üç tel seyrek ve sert kıvırcık sakal çıkmış kara kara. İri kemikli, düz göğsü çok geniş, kafası küçük ve göz yuvaları derin, kül mavisi dudakları incecik, mavimsi dişleri iri biri olan Gervaska, bu kadim Ari, bu Suhodollu Pers,* "Tazı" takma adını almış artık. Dişlerini gösterdiğini gören, öksürüğünü duyan çoğu insan "Yakında son nefesini vereceksin tazı!" diye geçiriyormuş içinden. Yüksek sesle konuştuklarında ise bu toy delikanlıya çoğunlukla Gervasiy Afanasyeviç diye sesleniyorlarmış.

Beyler de korkuyorlarmış ondan. Beylerin karakterinde de uşaklardakinin aynısı varmış: Ya hükmederler ya da korkarlarmış. Pyotr Petroviç'in geldiği gün dedeme verdiği küstah yanıt yüzünden uşak takımının Gervaska'ya şaşacak halleri neredeyse hiç yokmuş. Arkadiy Petroviç ona kısaca "Öküzün tekisin sen birader!" demiş ve buna karşılık "Ona

---

* Persler, şimdi Hindistan'da yaşayan, eski İran kökenli, Zerdüşt Peygamberi izleyen, ateşe tapan insanlardır. Zerdüşt'ün öğretisinde iki ezeli esas, iyilik ve kötülük karşı karşıyadır. Bunin, Perslerden söz ederek Gervaska'nın yaşamdaki tüm kötülüklere olan bağlılığının altını çiziyor. (Rusça e.n.)

tahammül edemiyorum beyim!" şeklinde çok kısa bir yanıt almış. Gervaska, Pyotr Petroviç'e bizzat kendisi gitmiş, eşikte durmuş, bedeniyle son derece orantısız olan, çok geniş bir şalvarın içindeki uzun bacaklarıyla her zamanki hareket tarzına uygun olarak teklifsizce çömeldikten sonra sol dizini kırıp öne uzatmış, kendisini kırbaçlamalarını rica etmiş.

"Ben kaba ve ateşli biriyim beyim," demiş iri, kara gözlerini fıldır fıldır çevirerek umursamaz bir şekilde.

Pyotr Petroviç de bu "ateşli" sözündeki imayı hissedip korkmuş.

"Acelesi yok canım! Acelesi yok!" diye yapmacık bir sertlikle bağırmış Pyotr Petroviç. "Defol! Seni görmeye tahammül edemiyorum küstah herif!"

Gervaska durmuş, bir an düşünmüş. Sonra şöyle demiş:

"Siz bilirsiniz."

Üst dudağının üstündeki sert kılı burarak biraz daha durmuş, yüzünde tek bir duygu ifadesi olmadan maviye çalan dişlerini köpek gibi dışarı çıkararak gitmiş. Bu hareket tarzının, yani yüzünde hiçbir şey ifade etmemenin ve olabildiğince kısa yanıtlar vermenin yararlı olduğuna eskiden beri kesinlikle inanıyormuş. Pyotr Petroviç ise bırakın onunla konuşmayı, yüzüne bakmaktan bile kaçınırmış.

Gervaska, Pokrov gününde de aynı umursamaz ve gizemli şekilde davranıyormuş. Bayrama hazırlanan, emirler veren ve alan, birbirlerine bağırıp çağıran, tartışan, yerleri silen, ikonaların kararmış ağır gümüşlerini mavi tebeşirle parlatan, sofaya giren köpekleri ayaklarıyla iten, jölenin donmayacağından, çatalların yetmeyeceğinden, tatlı çöreklerin ve hamur tatlılarının yağda fazla kızaracağından ödü kopan herkesin canı burnundaymış; bir tek Gervaska, rahat rahat, kıs kıs gülüyor ve çıldırmış durumdaki alkolik aşçı Kazimir'e "Sakin ol, peder diyakoz, cüppen patlayacak!" diyormuş.

Meclis başkanı geleceği için heyecanlanan Pyotr Petroviç, dalgın bir şekilde Gervaska'ya:

"Bana bak, sakın içki içeyim deme," demiş.

"Ben oldum olası içki içmem zaten," diye atılmış bu söze karşı Gervaska kendi dengiyle konuşur gibi. "İlgimi çekmiyor."

Pyotr Petroviç, daha sonra konukların yanında üstelik de dalkavukça bir tavırla bütün evin duyacağı bir şekilde şöyle bağırmış:

"Gervasiy! Ortadan kaybolma lütfen! Sensiz elsiz kolsuz kalırız."

Gervaska ise çok nazik ve gururlu bir şekilde şöyle diyormuş:

"Merak buyurmayın beyim. Bir yere gitmeye niyetim yok."

Hiç olmadığı kadar iyi hizmet ediyormuş. Pyotr Petroviç'in konuklara yüksek sesle söylediği şu sözleri tamamen haklı çıkarıyormuş:

"Bu sırık herifin ne kadar küstah olduğunu tasavvur bile edemezsiniz! Ama tam bir dâhidir! On parmağında on marifet!"

Bardağı taşıran son damlayı koyduğunu tahmin edebilir miymiş? Dedem onun bu sözlerini duymuş. Kaftanının göğsünü çekiştirmeye başlamış ve birden bütün salonun duyacağı şekilde meclis başkanına şöyle seslenmiş:

"Ekselansları! Bana yardım eli uzatınız! Babam gibi size başvuruyorum uşağımdan şikâyetle! İşte bu adamdan, bundan, Gervasiy Afanasyeviç Kulikov'dan şikâyetçiyim! Her adımda beni mahvediyor! O..."

Onu susturmuşlar, ikna etmeye, sakinleştirmeye çalışmışlar. Dedem heyecandan ağlayacak hale gelmiş, ama hep birlikte, öyle saygılı, kuşkusuz alaycı bir şekilde sakinleştirmişler ki onu, sonunda pes etmiş ve kendini tekrar bir çocuk kadar mutlu hissetmiş. Gervaska gözlerini yere indirmiş, başını hafifçe çevirmiş, duvarın önünde dimdik duruyormuş. Dedem bu dev adamın kafasının aşırı küçük olduğunu, saçları kesilirse kafasının daha da küçüleceğini, ensesinin sertliğini, özellikle de ensesinde kalın, kara, kaba bir şekilde kısaltılmış

ve ince boynunun üstünde bir kabarıklık oluşturan gür saçları olduğunu görüyormuş. Avda güneşin ve rüzgârın altında kalmaktan Gervaska'nın esmer yüzünün orasında burasında pul pul dökülmeler, soluk mor lekeler varmış. Dedem korku ve endişeyle Gervaska'ya bakışlar atıyor, ama yine de konuklara sevinçle şöyle diyormuş bağırarak:

"Tamam, bağışlıyorum onu! Yalnız sırf bu yüzden siz değerli konuklarımı üç gün boyunca bırakmayacağım. Kesinlikle bırakmayacağım! Özellikle rica ediyorum, akşama kalın, gitmeyin. Akşama ne olur artık, ben, ben değilim, öyle bir keder, öyle bir endişe! Yağmur bulutları gidiyor, Troşino Ormanı'nda yine iki Fransız Bonapartçı yakalanmış diyorlar. Akşam kesin öleceğim, bu sözümü hatırlayın! Martın Zadeka* söylemişti bana..."

Ama sabahın erken bir saatinde ölmüş.

O kadar ısrar etmiş ki, pek çok kişi "onun hatırına" kalmış gece, bütün akşam çay içmişler, o kadar çok ve çeşitli reçel varmış ki, gidip gelip tatlarına bakmışlar reçellerin; daha sonra masaları kurmuşlar, o kadar çok sayıda ispermeçet mumu yakmışlar ki, bu mumlar bütün aynalara yansımış, Jukov marka kokulu tütün dumanıyla, gürültüyle, konuşmalarla dolu odaları kiliselerdeki gibi bir altın parıltısı doldurmuş. Asıl önemlisi, konukların çoğu yatıya kalmış. Demek ki, ertesi gün sadece neşeli yeni bir gün değil, aynı zamanda büyük telaşlar ve tasalar günü olacakmış: Zaten o, yani Pyotr Kirillıç olmasaymış, bayram hiç bu kadar mükemmel geçmezmiş, asla bu kadar canlı, bu kadar zengin bir yemek olmazmış.

"Evet, evet," diye düşünüyormuş dedem gece, kaftanını çıkardıktan sonra yatak odasında kitap rahlesinin, rahlenin üstünde yanmakta olan şamdanların önünde durmuş kara Merkuriy ikonasına bakarken heyecanla. "Evet, evet, günahkâra ölüm... Evet, öfkemizde güneş batmayacak!"

* XI. yüzyılda yaşadığı söylenen, rüya tabircisi uydurma bir kişi kastediliyor. (Rusça yayın.n.)

Fakat tam o anda başka bir şey düşünmek istediğini hatırlamış; kamburunu çıkararak ve fısıltıyla ellinci mezmuru okuyarak odada gezinmiş, komodinin üstünde dumanı tüten reçineli mumu düzeltmiş, mezmurlar kitabını eline alıp açtıktan sonra tekrar derin ve mutlu bir soluk alarak gözlerini başsız azize doğru kaldırmış. Birden düşünmek istediği şey aklına gelmiş ve yüzü bir gülümsemeyle aydınlanmış:

"Evet, evet, elindekini korumazsın, kaybedince de ağlarsın!"

Uyuyakalmaktan, bir şeyleri yönetememekten korkarak neredeyse hiç gözünü kırpmamış. Henüz derlenip toplanmamış, tütün kokan odalarda ancak bir bayram sonrasının kendine özgü sessizliğinin olduğu sabahın erken saatlerinde yalınayak konuk odasına gitmiş, yeşil örtülü masaların yanında yerlerde sürünen birkaç bozukluğu dikkatle yerden almış ve cam kapıların ardından görünen bahçeye, göğün soğuk mavisinin parlak ışıltısına, balkonu ve parmaklıkları kaplamış olan kırağının gümüş rengine, balkonun altındaki çıplak çalıların kahverengi yapraklarına bakıp hayranlık dolu zayıf bir ah çekmiş. Kapıyı açmış ve burnunu dışarı uzatmış: Çalılardan sonbahar çürümesinin acı ve ispirtolu kokusu geliyormuş hâlâ, ancak bu koku kış tazeliği içinde kayboluyormuş. Her şey hareketsiz, sakin, ağırbaşlı denebilecek haldeymiş. Arkada, köyün ötesinde belli belirsiz görünen güneş, bir tablo güzelliğindeki ağaçlı yolun iki yanında bulunan seyrek ve küçük altınlara boğulmuş, beyaz gövdeli, yarı çıplak akçaağaçların tepelerini aydınlatıyormuş, göğün maviliği içine sokulan bu altınla karışık beyaz tepe dallarında çok güzel, neşeli, belli belirsiz bir leylak tonu hâkimmiş. Bir köpek koşarak ayazın yaktığı, tuz dökülmüş gibi görünen otları çıtırdatarak balkonun altındaki soğuk gölgeye girmiş. Bu çıtırtı kışı hatırlatmış ve dedem omuzlarını keyifle yukarı kaldırıp konuk odasına geri dönmüş, soluğunu tutarak ve gökyüzünün yansıdığı aynaya arada bir göz atarak böğürür gibi ses çıkaran ağır mobilyaların

yerini değiştirmeye, oradan oraya çekmeye başlamış. Birden hiç ses çıkarmadan, hızla Gervaska girmiş içeri kaftansız, uykulu, sonradan söylediği gibi "şeytan kadar kötü".

İçeri girmiş ve sert bir şekilde fısıldayarak şöyle demiş:

"Sessiz ol! Seni ilgilendirmeyen işlere burnunu ne sokuyorsun?"

Dedem heyecanla başını kaldırmış ve bir gün önce gündüz ve gece boyunca onu hiç terk etmeyen sevgi dolu haliyle fısıldayarak şu yanıtı vermiş:

"Sen nasıl birisin, görüyorsun işte Gervasiy! Dün seni bağışlamıştım, sen ne yapıyorsun peki, beyine teşekkür etmek yerine..."

"Canıma yettin be sümüklü ödlek!" diye dedemin sözünü kesmiş Gervaska. "Git."

Dedem, Gervaska'nın ensesine, o anda ince boynunun üstünde daha da öne çıkmış, gömleğinin beyaz yakasından dışarı fırlamış ensesine korkuyla bakmış, kıpkırmızı kesilmiş ve köşeye sürüklemek istediği küçük oyun masasını kendine siper etmiş.

"Asıl sen git!" demiş dedem bir an düşünüp alçak sesle. "Beyinin karşısında sen geri adım atmak zorundasın. Beni çileden çıkarıyorsun, böğrüne hançer saplayasım var!"

"A!" demiş Gervaska öfkeyle parlak dişlerini gösterip. Ve elinin tersiyle dedemin göğsüne vurmuş.

Dedem cilalı, meşe döşemede bir an kaymış, kollarını sallamış ve şakağı masanın tam sivri köşesine çarpmış.

Kanı görünce gözleri aptal gibi şaşılaşan ve ağzı bir karış açık kalan Gervaska, dedemin henüz sıcak olan boynundan altın ikonasını ve yıpranmış bir deriye takılı olan nazarlığını... etrafa bir göz attıktan sonra da serçe parmağındaki nineme ait nişan yüzüğünü çekip almış... Sonra sessizce ve çabucak konuk odasından çıkmış ve sırra kadem basmış.

Bu olaydan sonra Suhodol'dakiler arasında onu gören tek kişi Natalya olmuş.

VII

Natalya Soşki'deyken Suhodol'da çok büyük iki olay daha olmuş: Pyotr Petroviç evlenmiş ve erkek kardeşler "gönüllü" olarak Kırım Harbi'ne gitmişler.

Natalya ancak iki yıl sonra geri dönmüş: Unutmuşlar onu. Geri döndüğünde Suhodol'u tanımamış tıpkı Suhodol'un da onu tanımadığı gibi.

Bey avlusundan gönderilen arabanın çiftlik evinin yakınlarında gıcırdamaya başladığı ve Nataşka'nın kapının önüne fırladığı o yaz akşamı Yevsey Bodulya hayretler içinde şöyle bağırmış:

"Bu sen misin Nataşka?"

"Kim olacak ki?" diye cevap vermiş Nataşka belli belirsiz bir gülümsemeyle.

Yevsey başını sallamış.

"Tamam ama kötülemişsin sen!"

Ama kız sadece eski haline benzemiyormuş: Saçları kırpılmış, yuvarlak yüzlü ve parlak gözlü küçük bir kızdan pek uzun olmayan, zayıfça, düzgün endamlı, sakin, ölçülü ve tatlı dilli bir genç kıza dönüşmüş. Başında bizim usul koyu renk bir başörtüsü olsa da üstünde Ukrayna işi el dokuması çizgili kaba kumaştan bir etekle nakışlı bir gömlek varmış, güneşten biraz esmerleşmiş ve yüzü darı rengi küçük çillerle kaplanmış. Ama gerçek bir Suhodollu olan Yevsey'e koyu renk şal da güneş yanığı da çiller de çirkin görünmüş tabii ki.

Suhodol yolunda Yevsey:

"E, gelinlik yaşa gelmişsin kız. Evlenmek istiyor musun?" demiş.

Nataşka başıyla hayır işareti yapmış:

"Hayır, Yevsey Amca, hiç evlenmeyeceğim."

"Niye ki?" diye sormuş Yevsey ve hatta piposunu ağzından çıkarmış.

Nataşka, neden kimseyle evlenmeyeceğini acele etmeden açıklamış; onu bey kızının yanına verirlermiş, bey kızı ise kendini Tanrı'ya adamış, yani onun evlenmesine izin vermezmiş; ayrıca da her şeyi apaçık ortaya koyan düşler görmüş kim bilir kaç kez...

"Ne gördün ki?" diye sormuş Yevsey.

"Öyle, boş şeyler işte," demiş kız. "O zaman Gervaska beni ölesiye korkutup, olanları anlatınca düşüncelere daldım... Düşlerime girdi işte."

"Peki, gerçekten sizde kahvaltı etti mi o, Gervaska yani?"

Nataşka bir an düşünmüş:

"Kahvaltı etti. Geldi ve 'Büyük bir iş yüzünden beylerin evinden sizin yanınıza geldim, ama önce bana yiyecek bir şeyler verin,' dedi. Doğru düzgün biriymiş gibi sofra kurduk. Karnını doyurdu, kulübeden çıktı ve göz kırpıp bana işaret etti. Yerimden fırladım, bir köşede her şeyi eksiksiz anlattı, sonra da çekip gitti..."

"Ev sahiplerini neden çağırmadın peki?"

"Nasıl çağırayım, beni öldürmekle tehdit etti. Akşama kadar ağzımı açmamamı söyledi. Onlara da ambarda uyumaya gidiyorum demiş..."

Suhodol'da uşak ve hizmetçi takımının hepsi Nataşka'ya büyük bir merakla bakıyorlarmış, kız arkadaşları ve yaşıtı hizmetçi kızlar onu sorularıyla bunaltıyorlarmış. Ama o, sanki üstlendiği rolden büyük bir haz duyarak hep aynı kısa yanıtları veriyormuş arkadaşlarına.

"İyiydi," diye tekrarlıyormuş.

Bir keresinde Tanrı'ya dua eden birinin ses tonuyla şöyle demiş:

"Tanrı'da çare çoktur. İyiydi."

Ve dedemin yokluğuna, genç beylerin "gönüllü" olarak savaşa gitmiş olmalarına, bey kızının "aklını oynatmış" ve dedeme öykünerek odalarda dolaşıyor olmasına, Suhodol'u yeni, herkese yabancı bir hanımefendinin, ufak tefek, tombulca, çok hareketli, gebe bir hanımefendinin idare etmesine hiç şaşırmamış gibi gecikmeden, çalışma hayatına, günlük hayata adımını atmış...

Evin hanımı masanın başından:

"Buraya çağırın şunu... adı neydi? Ha, Nataşka'ydı," diye bağırıyormuş.

Nataşka hızlıca ve sessizce içeri girmiş, haç çıkarmış, köşeye, ikonalara doğru, daha sonra evin hanımıyla bey kızına doğru eğilerek selam vermiş, soruları ve emirleri bekleyerek dikilmiş. Soruları tabii ki sadece evin hanımı soruyormuş, boyu çok uzamış, biraz zayıflamış, burnu sivrilmiş bey kızı ise inanılmaz derecede kara olan gözlerini dikmiş boş boş bakıyor, tek söz etmiyormuş. Evin hanımı, onu bey kızının yanında görevlendirmiş. Nataşka eğilerek selam vermiş ve sadece:

"Baş üstüne efendim," demiş.

Yine aynı şekilde gözlerini dikip umursamaz şekilde bakan bey kızı, akşam birden Nataşka'nın üzerine atılmış ve ayağından çorabı çıkarmayı beceremedi diye öfkeyle gözlerini şaşılaştırıp, acımasızca ve büyük bir zevkle kızın saçlarını yolmuş. Nataşka çocuk gibi ağlamaya başlamış ama sonra susmuş; hizmetçi kızların odasına giderek tahta sıraya oturup kopan saçlarını ayıklarken kirpiklerine asılı kalmış gözyaşlarının arasından gülümsüyormuş.

"Ne olacak, canavar!" demiş. "İşim zor olacak benim."

Bey kızı sabahları uyandıktan sonra uzun süre yataktan çıkmıyormuş, Nataşka ise eşiğin dibinde dikiliyor ve başını yere eğip arada bir yan gözle bey kızının solgun yüzüne bakıyormuş.

"Ne gördün düşünde?" diye sormuş bey kızı, sanki onun yerine başka biri konuşuyormuş gibi kayıtsızca.

Nataşka:

"Galiba hiçbir şey efendim," diye yanıtlamış.

O zaman bey kızı yine bir gün önceki gibi aniden yataktan kalkmış, içi çay dolu fincanı deli gibi Nataşka'ya fırlatmış ve sonra kendini yatağa atıp acı acı, bağıra bağıra ağlamaya başlamış. Nataşka fincandan kurtulmayı başarmış, görülmemiş bir ustalıkla kaçıp kurtulmayı kısa zamanda öğrenmiş. Anlaşılmış ki, gördükleri düşlerle ilgili soruya "Hiçbir şey görmedim efendim," diye yanıt veren aptal kızlara küçükhanım bazen "O zaman bir şeyler uydur!" diye bağırıyormuş. Fakat Nataşka yalan söyleme ustası olmadığından başka bir yeteneğini, kaçıp kurtulma yeteneğini geliştirmek zorunda kalmış.

Sonunda bey kızına hekim getirmişler. Hekim ona birçok hap ve damla vermiş. Kendisini zehirleyeceklerinden korkan bey kızı, bu hapların ve damlaların hepsini önce Nataşka'ya denetiyormuş, Nataşka da itiraz etmeden hepsini sırayla yutuyor, içiyormuş. Geldikten kısa bir süre sonra bey kızının kendisini "dört gözle" beklemekte olduğunu öğrenmiş: Bey kızı onu hiç aklından çıkartmamış, Soşki'den gelen var mı diye gözü hep yoldaymış, Nataşka gelir gelmez sağlığına tamamen kavuşacağına hararetle inandırmaya çalışıyormuş herkesi. Nataşka geri dönmüş ve son derece kayıtsızca karşılanmış. Ancak bey kızının gözyaşları acı bir hayal kırıklığının gözyaşları değil miymiş? Bütün bunları anladığında Nataşka'nın yüreği ağzına gelmiş. Koridora çıkmış, sandığın üzerine oturmuş ve tekrar ağlamaya başlamış.

"E, daha iyi misin?" diye sormuş bey kızı, Nataşka daha sonra şişmiş gözlerle tekrar odasına girdiğinde.

"Daha iyiyim efendim," demiş fısıltıyla Nataşka, ilaçlar yüzünden yüreği duracak gibi olduğu ve başı döndüğü halde, sonra bey kızının yanına giderek hararetle elini öpmüş.

Bundan sonra bey kızına karşı hissettiği acıma duygusuyla yüzüne doğru kaldırmaktan korktuğu kirpiklerini hep aşağıda tutarak dolaşmış.

"Ay, zehirli hohluşka!" diye bağırmış bir keresinde Nataşka'nın hizmetçi arkadaşlarından biri, onun bütün sırlarının, duygularının sırdaşı olmak için herkesten çok çabalayan ve her zaman hizmetçi arkadaşların dostluğunun her türlü güzelliğini ortadan kaldıran kısa, basit yanıtlarla karşılaşan Soloşka.

Nataşka kederle gülümsemiş.

"Ne olacak ki," demiş dalgın dalgın. "Doğruya doğru. Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan. Bazen anama babama bile benim hohollar kadar acımıyorum..."

Nataşka, Soşki'de etrafındaki bu yeni şeylere ilk başta hiç önem vermemiş. Sabaha karşı Soşki'ye varmışlar ve o sabah ona garip gelen tek şey, köy evinin çok uzun ve beyaz olması, çevredeki düzlüklerin ortasında uzaktan görünür olması, fırını yakan hohluşkanın güler yüzle selam vermesi, adamın ise Yevsey'i hiç dinlememesiymiş. Yevsey'in çenesi düşmüş, hiç susmadan beylerden, Demyan'dan, yolda havanın çok sıcak olduğundan, kentte yediklerinden, Pyotr Petroviç'ten, elbette kapaklı aynadan söz ediyormuş. Köylü Şarıy ya da Suhodol'da verdikleri adla Porsuk, sadece başını sallıyormuş, Yevsey sustuğunda birden dalgın bir şekilde ona bakıp "Evir, çevir, tipi gibi döndür..." diye homurdanmış çok neşeli bir şekilde. Daha sonra Nataşka yavaş yavaş kendine gelmeye ve Soşki'ye şaşırmaya, burada giderek daha fazla güzellik ve Suhodol'la arasında farklılıklar bulmaya başlamış. Köy evlerinden biri beyazlığıyla, perdahlı, düzgün ot çatısıyla dikkati çekiyormuş. Bu evin içindeki eşyalar, Suhodol köy evlerindeki pasaklı yoksullukla kıyaslandığında ne kadar zengin görünmüş gözüne! Evin bir köşesinde değerli madeni varaktan yapılmış ikonalar asılıymış, bu ikonaların etrafı harika kâğıt çiçeklerle süslüymüş, üzerlerine asılmış rengârenk nakışlı örtüler de ne kadar güzelmiş! Ya masanın üstündeki nakışlı örtüye ne demeli! Ya ocağın yanındaki raflara sıra sıra dizilmiş renkleri maviye çalan toprak kaplar ve çanaklar! Fakat hepsinden daha hayret verici olan ev sahipleriymiş.

Neden hayret vericiymişler, tam olarak anlamıyormuş, ama bunu hep hissediyormuş. Daha önce hiç Şarıy gibi derli toplu, sakin ve sağlam yapılı bir köylü görmemiş. Kısa boyluymuş, kafası üçgen şeklinde, saçları kısa, gür, gümüş rengindeymiş, bıyığı da gümüş beyazı, –sadece bıyığı varmış– ince, Tatar bıyığıymış, yüzü ve boynu güneşten kararmış, düzgün, belirgin ve her nedense insana gerekli gibi gelen derin kırışıklıklar içindeymiş. Sarsak sarsak yürüyormuş –çizmeleri ağırmış– kaba beyaz bezden pantolonunun paçalarını çizmelerinin, aynı bezden koltuk altları geniş, devrik yakalı gömleğini pantolonunun içine sokuyormuş. Yürürken hafifçe kamburunu çıkartıyormuş. Ancak ne bu yürüme tarzı ne kırışıklıklar ne de ak saçları onu yaşlı gösteriyormuş, yüzünde ne bizlerdeki yorgunluk ne de uyuşukluk varmış; küçük gözleri keskin, kurnaz ve alaycı bakıyormuş. Bir gün keman çalan küçük bir çocukla birlikte Suhodol'a uğrayan yaşlı bir Sırp'ı anımsatmış Nataşka'ya.

Hohluşka Marina'ya ise Suhodol'dakiler Mızrak adını takmışlar. Elli yaşındaki bu uzun boylu kadının endamı çok düzgünmüş. Kaba ama bir kedininki gibi renk değiştiren ne akik ne de kehribara çalan gri gözlerindeki dürüstlük ve sert canlılıkla güzel denebilecek geniş elmacık kemikli yüzünün Suhodol'dakilerinkine benzemeyen ince derisini sarıya çalan bir güneş yanığı eşit bir şekilde kaplıyormuş. Kırmızı puanlı, siyah-altın sarısı büyük bir şal başının üstünde yüksek bir türban gibi duruyormuş; gömleğinin beyazlığını iyice ortaya çıkaran siyah, kısa eteği kalçalarını ve uzun bacaklarını sımsıkı sarıyormuş. Çıplak ayaklarına pençe vurulmuş potinler giyiyormuş, ince ama yuvarlak baldırları güneşten sarı-kahverengi cilalı ahşap gibi görünüyormuş. Ve çalışırken arada bir kaşlarını çatıp, göğüsten gelen güçlü sesiyle Poçayev kentinin hainler tarafından kuşatılmasını anlatan,

Nasıl da iniyordu akşam kızıllığı,
Poçayev'in üstüne,

şarkısını söylerken sanki Meryem Ana, kutsal manastırı "kurtarıyormuş" gibi sesinde öyle bir çaresizlik, öyle bir

haykırış, bununla birlikte öyle bir azamet, güç, öyle bir gözdağı varmış ki, Nataşka, müthiş bir hayranlık içinde gözlerini ondan ayıramıyormuş.

Hoholların çocuğu yokmuş; Nataşka da öksüzmüş. Suhodolluların yanında yaşarken ona evlatlık, zaman zaman da hırsız derler, bazen ona acırlar, bazen de her şeyi başına kakarlarmış. Hohollar soğuk denebilecek insanlarmış, ama davranışları, hitapları düzgünmüş, meraklı da değillermiş hiç, konuşkan da. Rengârenk gömlekler giydikleri için "zıbınlılar" diye adlandırılan Kaluj köylü kadınlarını ve kızlarını sonbaharda ot biçmeye, harmana gönderirlermiş. Ama Nataşka bu kadınlardan uzak dururmuş, çünkü çapkın, kötü hastalık sahibi diye adları çıkmış bunların; iri memeli, arsız ve küstah kadınlarmış, tadını çıkara çıkara ağza alınmayacak küfürler ederler, nükteler yağdırırlar, erkek gibi ata binerler ve deli gibi dörtnala at sürerlermiş. Nataşka'nın kederi alışılmış günlük hayatın içinde, iç dökmeler, gözyaşları ve şarkılar arasında dağılabilirmiş. Ama kiminle dertleşecek ya da şarkı söyleyecekmiş ki? Zıbınlılar kaba sesleriyle bir şarkı tuttururlar, şarkıyı dağınık ve gürültülü bir koro halinde, hıçkırığı andıran kısa, kesik haykırışlarla ve ıslıklarla sürdürürlermiş. Şarıy, sadece alaycı oyun havaları söylermiş. Marina ise şarkılarında, hatta aşk şarkılarında bile sert, mağrur, dalgın ve somurtkanmış.

Bendin kıyısında hışırdıyor,
Diktiğim söğütler,

diye uzata uzata kederle şarkı söyler ve sesini alçaltarak, katı ve umutsuz bir şekilde eklermiş:

Yok benim
Sevgilim,
Âşık olduğum...

Nataşka, karşılık görmemiş bir aşkın acı-tatlı ilk zehrini tek başına ağır ağır içmiş, utancının, kıskançlığın, geceleri sık sık gördüğü korkunç ve güzel düşlerin, sessiz bozkır günlerinde uzun bir zaman canını sıkmış olan ham hayallerin ve umutların acısını çekmiş. Canını yakan güceniklik

yüreğinde yerini sık sık sevecenliğe, tutku ve umutsuzluk ise boyun eğmeye, en alçakgönüllü, fark edilmez bir şekilde *onun* yakınında olma, sonsuza dek herkesten gizlenen ve hiçbir şey istemeyen, hiçbir şey beklemeyen bir aşk isteğine bırakmış. Suhodol'dan gelen haberler aklını başına getiriyor, hayallerden uzaklaştırıyormuş onu. Ama uzun süredir haber gelmediği için Suhodol'daki günlük yaşam hissedilemiyormuş ve Suhodol gözüne o kadar harika, o kadar hoş görünmeye başlamış ki, yalnızlığa ve acıya dayanacak gücü kalmamış... Ansızın Gervaska çıkagelmiş, onu hızlı ve sert bir Suhodol haberleri yağmuruna tutmuş, yarım saatin içinde bir başkasının bir gün boyunca anlatamayacağı kadar çok şeyi, dedeyi nasıl ölümcül bir şekilde "iteklediğine" varıncaya dek anlatmış ve kesin bir dille:

"E, hadi artık sonsuza kadar elveda!" demiş.

İri gözlerinin yakıcı bakışlarıyla Nataşka'yı şaşkına çevirip yola çıkarken şöyle bağırmış:

"Aklını başına toplama zamanı! O evlenmek üzere, sen sevgili olarak da ona uygun değilsin... Aklını başına topla!"

Ve Nataşka aklını başına toplamış. Korkunç haberlere göğüs germiş, kendine gelmiş ve aklını başına toplamış.

Köyün yanındaki şoseden geçen ve soluklanırken onunla uzun uzun sohbetler eden kadın hacılar, sabretmeyi, adını ifadesiz ve dokunaklı bir şekilde telaffuz ettikleri Tanrı'ya bel bağlamayı, en çok da düşünmemek gerektiğini öğrettikten sonra günler tekdüze ve sıkıcı geçmeye başlamış.

"Düşünsen de düşünmesen de bizim istediğimiz gibi olmayacaktır," diyorlarmış kadın hacılar, çarıklarını bağlarken, yorgun yüzlerini buruşturarak ve bozkırın derinlerine yorgun argın bakarak. "Tanrı'da çare çoktur... Bizim için bir soğancık koparıver gizlice hadi kızcağızım..."

Bazıları da âdet olduğu üzere, günahlarla, öbür dünyayla korkutuyor, olmadık felaketlerin ve korkuların haberini veriyorlarmış. Bir keresinde neredeyse birbirinin peşi sıra iki korkunç düş görmüş. Sürekli Suhodol'u düşünüyormuş.

Düşünmemek ilk başlarda ne kadar zormuş! Bey kızını, dedeyi, kendi geleceğini düşünüyormuş, evlenecek mi, evlenirse ne zaman ve kiminle evlenecek, fala bakıyormuş... Bu düşünceler bir keresinde farkına varmadan çok sıcak, tozlu, rahatsız edici rüzgârlı bir günün akşamüzeri apaçık gördüğü bir düşe, elinde kovalarla gölete koştuğu ve killi-kuru bir yamaçta ansızın çizmeleri yırtık, şapkasız, kızıla çalan sarı saçları rüzgârdan darmadağınık olmuş, dalgalanan ateş kırmızısı kemersiz bir gömlek giymiş, çirkin, koca kafalı, cüce bir köylü gördüğü düşe girmiş. "Dede!" diye bağırmış Nataşka endişe ve korku içinde. "Ay, yoksa yangın mı var?"

"Birazdan tamamen geçer gider hepsi!" diye kızgın rüzgârda boğuklaşan bir haykırışla yanıtlamış cüce. "Korkunç bir yağmur bulutu geliyor! Evlenmeyi falan düşünemezsin!" Öbür düş ise bundan daha da korkunçmuş: Nataşka öğleyin arkasından birinin dayanarak kapısını kapattığı sıcak ve boş bir evin ortasında öylece kalakalmış, bir şey bekliyormuş ve ocağın arkasından koskocaman gri bir teke sıçrayarak çıkmış, arka ayaklarının üzerine kalkıp, kömür gibi yanan, sevinçten deliye dönmüş yalvaran gözlerle ve çok edepsizce bir heyecana kapılarak doğruca Nataşka'nın üstüne atlamış. Hızlı ve beceriksiz adımlarla koşarak, küçük arka ayaklarını hafif hafif tıpırdatarak "Ben senin nişanlınım!" diye insan sesiyle bağırmış ve ön ayaklarını sallayarak Nataşka'nın göğsüne dayamış...

Bu tür düşlerin ardından sofadaki yatağından fırlayıp kalkarken yürek çarpıntısından, karanlık korkusundan ve kollarına atılabileceği birinin olmadığı düşüncesinin verdiği kaygıyla ölecek gibi oluyormuş.

"Yüce İsa," diye fısıldıyormuş hızlı hızlı. "Göklerin Çariçesi Meryem Anamız! Azizler!"

Ama bütün azizleri Merkuriy gibi kahverengi ve başsız sandığı için korkusu daha da büyüyormuş.

Düşlerini etraflıca düşünmeye başladığında ise genç kızlık yıllarının sona erdiği, alınyazısının çoktan belli olduğu,

onun kısmetine beye âşık olmak gibi alışılmadık bir şeyin boşu boşuna düşmediği, onu daha ne sınavların beklediği, ölçülü olmakta hoholları, basitlik ve alçakgönüllülükte de kadın hacıları örnek almak gerektiği düşüncesine kapılıyormuş. Suhodollular rol yapmayı sevdiklerinden, olacakları bizzat kendileri yarattıkları halde olacaklara karşı gelinemeyeceğini kendilerine telkin etmeyi sevdiklerinden Nataşka da bu rolü üstlenmiş.

VIII

Petrov Günü'nün arifesinde kapının önüne çıkıp da Bodulya'nın kendisi için geldiğini anladığında, toza bulanmış, perişan haldeki Suhodol arabasını, Bodulya'nın saçları dağılmış kafasında yırtık pırtık şapkasını, güneşte rengini atmış karmakarışık sakalını, vaktinden önce yaşlanmış ve çirkinleşmiş, hatta hatlarının zayıflığı ve oŕantısızlığıyla tuhaf görünen yorgun ve heyecanlı yüzünü gördüğünde, sadece Bodulya'yla değil, Suhudol'daki her şeyle bir tür benzerlik taşıyan, sırtı donuk gri, göğsünden, çok tüylü boynundan itibaren ön tarafı ise sanki bacasız bir köy evinin koyu dumanıyla islenmiş gibi görünen, aynı şekilde tüyleri karmakarışık, tanıdık köpeği gördüğünde sevinçten ayakları yerden kesilmiş Nataşka'nın. Ama kısa sürede kendini toparlamış. Bodulya eve giderlerken yol boyunca aklına gelen şeyleri, Kırım Harbi'ni falan sayıklar gibi anlatıp durmuş, kâh sevinir gibi kâh üzülür gibi oluyormuş ve Nataşka soğukkanlılıkla:

"Onları yavaşlatmak gerekiyormuş demek, Fransızları yani..." diyormuş.

Suhodol yolunda uzun bir günün tamamı korkunç bir ruh hali içinde geçmiş: Eski, bildik şeylere yeni gözlerle bakmak, kendi öz köşene, kendi eski haline yaklaşırken heyecanlanmak, değişiklikleri fark etmek, karşılaştığın insanları tanımak. Anayoldan Suhodol'a dönüşte dinlenmeye bırakıl-

mış, yabani otlarla kaplanmış tarlalarda üç yaşında bir tay koşuyormuş: Küçük bir erkek çocuk çıplak ayağının birini yulara geçirip tayın boynuna sarılmış, öbür ayağını ise tayın sırtına atmaya çabalıyormuş, ama tay teslim olmuyor, koşmaya devam ediyor, çocuğu üstünden atmaya çalışıyormuş. Nataşka çocuğun Fomka Pantyuhin olduğunu anlayınca sevinçli bir heyecana kapılmış. Karşılarına boş bir arabada artık erkek gibi değil, bir köylü kadın gibi, ayaklarını dümdüz uzatarak oturan, gergin ve güçsüz bir şekilde yukarı kaldırdığı omuzlarıyla, rengi kaçmış, kederli-acılı gözleriyle, "tabutuna konacak bir şey kalmamacasına" zayıflamış bir halde, şapkasız ve sürekli fırının üstündeki çıkıntıda yattığı için külden rengi mavileşmiş eski, uzun gömleğiyle yüz yaşındaki Nazaruşka çıkmış. Yüreği titremiş yine, bundan üç yıl kadar önce iyi yürekli ve kaygısız Arkadiy Petroviç'in bostanda turpla yakalanan ve çevresini sarmış hizmetçilerin ortasında ağlayan, korkudan öleyazan bu Nazaruşka'yı sopayla dövmek istediğini söyleyip, kahkahalar atarak şöyle bağırdığını hatırlamış:

"Yo, dede, sakat numarası yapma, anlaşılan artık altındaki çocuk bezini çıkarıp atmak gerekiyor! Kaçamazsın!"

Otlağı, bir sıra köy evini ve yurtluğu, yani bahçeyi, evin yüksek çatısını, uşak evinin arka duvarlarını, ambarları, at ahırlarını gördüğünde ise yüreği nasıl da çarpmaya başlamış. Peygamberçiçekleriyle dolu sarı çavdar tarlası bu duvarlara, yabani çalılara, yeşil soğanlara kadar uzanıyormuş; kim bilir kimin kahverengi benekli beyaz buzağısı yulafların arasına girmiş, başakları yiyormuş. Etraftaki her şey sakin, basit, her zamanki halindeymiş; uyumakta olan tazılar yüzünden mezarlık gibi beyaz görünen geniş avluda araba yuvarlanırcasına hızla giderken, iki yıl bir köy evinde yaşadıktan sonra mumlarının, ıhlamur çiçeğinin, büfe odasının, Arkadiy Petroviç'e ait, girişteki sıra üzerinde sürünen Kazak eyerinin, pencerenin üstünde asılı duran boş bıldırcın kafeslerinin tanıdık kokusuyla dolu serin eve ilk kez girerken iyice bulanmış

olan zihninde her şey daha alışılmamış, daha endişe verici olmaya başlamış ve dedenin odasından alınıp girişin bir köşesine konulmuş olan Merkuriy'e ürkerek bakmış...

Loş salon küçük pencerelere bahçeden ışık saçan güneşle eskiden olduğu gibi neşeyle aydınlanıyormuş. Evin içine neden girdiği bilinmez bir piliç konuk odasında dolaşırken mahzun mahzun cıvıldıyormuş. Çiçekleri kurumuş ıhlamur ağacı güneşten kızararak, parlayan pencere önlerinde çok hoş kokular saçıyormuş... Çevresini saran bütün eski şeyler, bir ölünün çıktığı evlerde her zaman olduğu gibi gençleşmiş görünüyormuş. Her şeyde, her şeyde, özellikle de çiçeklerin kokusunda ruhunun, çocukluğunun, yeniyetmeliğinin, ilk aşkının bir parçası hissediliyormuş. Büyüyüp yetişkin olanlara, ölenlere, değişenlere, kendine, bey kızına acıyormuş. Yaşıtı kızlar ve erkekler büyümüşler. Yaşlılıktan kafaları sallanan ve zaman zaman uşak evlerinin eşiklerinden Tanrı'nın dünyasına boş boş bakan pek çok yaşlı adam ve kadın bu dünyadan ebediyen yok olmuş. Darya Ustinovna yok olmuş. Ölümden çocukça korkan, ölümün onu o korkunç saate hazırlayarak yavaş yavaş avcunun içine alacağını sanan, ama ölümün tırpanıyla beklenmedik bir anda, şimşek hızıyla biçilen dede yok olmuş. Onun yok olması, Çerkizovo köy kilisesinin yanındaki mezar tümseğinin altında çürüyüp giden bedenin ona ait olması inanılmazmış. Bazen umursamaz, bazen gözü dönmüş, bazen endişeli, geveze ve ona karşı dengi biri gibi samimi davranan, bazen saçlarını yolan bu kara, kuru, sivri burunlu kadının bey kızı Toneçka olması inanılmazmış. Evde Klavdiya Markovna diye ufak tefek, ciyak ciyak bağıran, kara bıyıklı bir kadının neden evin hanımı olduğu anlaşılmazmış... Nataşka bir keresinde kadının yatak odasına korkarak bir göz atmış, gümüş çerçeveli o uğursuz aynayı görmüş ve bütün eski korkuları, sevinçleri, tatlılığı, o utanç ve mutluluk beklentisi, akşam kızıllığında üzerine çiy düşmüş dulavratotlarının kokusu tatlı tatlı yüreğine üşüşmüş... Ama bütün duygularını, bütün düşüncelerini içinde saklamış,

bastırmış. Eski, çok eski Suhodol kanı akıyormuş onun damarlarında! O, Suhodol'u çevreleyen kumla karışık killi toprakların buğdayından yapılmış çok tatlı ekmekler yemiş. Suyu çekilmiş çay yatağında dedelerinin kazdığı çukurlardan çok tatlı sular içmiş. Onu ürküten tekdüze, bunaltıcı günler değil, sıradışı şeylermiş. Ölüm bile korkutmuyormuş; ama düşler, gecenin karanlığı, fırtına, gök gürültüsü ve ateş ürkütüyormuş. Kaçınılmaz felaketler olacağı yolunda belli belirsiz bir beklentiyi bir çocuk gibi hep yüreğinde taşıyormuş...

Bu beklenti onu daha yaşlı gösteriyormuş. Zaten durmadan kendisine gençliğin geride kaldığını telkin ediyor, her şeyde bunun kanıtlarını arıyormuş. Daha Suhodol'a gelişinin üzerinden bir yıl bile geçmeden Suhodol'daki evin eşiğinden adımını attığı andaki o genç duygunun artık izi bile kalmamış.

Klavdiya Markovna doğum yapmış. Kümes bakıcısı Fedosya'yı dadılığa getirmişler ve henüz genç bir kadın olan Fedosya, koyu renk bir yaşlı kadın elbisesi giymiş, tevekküllü, dindar biri olmuş. Yeni Hruşçov, boş boş bakan süt bebeği gözlerini henüz zar zor açıyor, baloncuklar çıkararak salyasını akıtıyor, kafasının ağırlığına dayanamayıp çaresizce öne devriliyor ve avaz avaz bağırıyormuş. Ama ona bey oğlu diyorlarmış, çocuk odasından artık eski, çok eski ağıtlar duyuluyormuş:

"İşte geliyor, işte geliyor sırtında çuvalıyla o ihtiyar... İhtiyar, ihtiyar! Sakın gelme, beyimizin oğlunu vermeyiz sana, bir daha ağlamaz o da..."

Nataşka kendisini de dadı gibi görerek, hasta bey kızının dadısı ve arkadaşı sayarak Fedosya'ya öykünüyormuş. Kışın Olga Kirillovna ölmüş. Nataşka da uşak evinde ömrünü doldurmayı bekleyen yaşlı kadınlarla birlikte cenaze törenine gitmekte ısrar etmiş; orada yediği tuzsuz ve aşırı yağlı lapa midesini bulandırmış, ama Suhodol'a geri dönerken yaşlı kadınlar korkunç bir bedenin yattığı tabuta bakmaya cesaret bile edemedikleri halde o, bey hanımının "neredeyse canlı gibi" yattığını dokunaklı dokunaklı anlatıyormuş.

İlkbaharda ise Çermaşnıy Köyü'nden sağduyulu, zengin toprak sahibi bir devlet köylüsü olan kocaman kır sakallı, taranıp düzleştirilmiş kır kıvırcık saçlı, çok becerikli bir patron ve çok akıllı, sözleri genellikle basit olsa da hastaların yanında bir şifacıya, bir kâhine dönüşen bir büyücüyü, ünlü Klim Yerohin'i getirmişler bey kızına. Onun giyim kuşamı kadar sağlam ve derli toplusu az bulunurmuş: El dokuması kaba yün kumaştan demir rengi uzun bir ceket, kırmızı bir kemer, çizmeler. Küçük gözleri kurnaz ve keskin bakışlıymış, bu gözlerle büyük bir gayretkeşlik içinde ikonayı arıyormuş, düzgün bedenini dikkatle hafifçe eğip eve girmiş, bilmiş bilmiş konuşmaya başlamış. Önce ekinlerden, yağmurlardan ve kuraklıktan bahsetmiş, sonra uzun uzun, ağır ağır çay içmiş, daha sonra bir kez daha haç çıkarmış ve bütün bunların ardından ses tonunu bir anda değiştirerek hastayı sormuş.

"Akşam kızıllığı... kararmakta... gelmekte zamanı," diyormuş gizemli bir şekilde.

Bey kızı nöbet geçiriyormuş, yatak odasında oturmuş Klim'in eşikte görünmesini beklerken kasılmalar içinde yerlerde yuvarlanmaya hazır durumdaymış. Yanında dikilen Natalya da tepeden tırnağa dehşet içindeymiş. Evin her yanını sessizlik kaplamış, bey hanımı bile hizmetçi kızları odasına doldurmuş, fısıldayarak konuşuyormuş. Hiç kimse tek bir ışık bile yakmaya, tek bir ses yükseltmeye cesaret edemiyormuş. Çağrılma ve Klim'in emir verme olasılığına karşı koridorda nöbet tutan neşeli Soloşka'nın gözleri donuklaşmış, yüreği ağzındaymış. Ve işte Klim, onun yanından geçiyor, yürürken birtakım küçük büyü kemikleri bağlı olan başörtülerini çözüyormuş. Daha sonra yatak odasından Klim'in yüksek, olağandışı sesi duyulmuş mezar sessizliğinin içinden:

"Ayağa kalk, Tanrı'nın kulu!"

Ardından kır saçlı kafası kapının arkasından görünmüş:

"Tahta," demiş cansız bir şekilde.

Ve korkudan gözleri yerinden fırlamış, ölü gibi buz kesmiş bey kızını yere konan tahtanın üstüne dikmişler. Hava

artık o kadar kararmış ki, Natalya, Klim'in yüzünü zar zor seçiyormuş. Ve Klim birden tuhaf, uzaktan gelen bir sesle konuşmaya başlamış:

"Filat* gelecek... Pencereleri açacak... Kapıyı ardına dayayacak... Seslenecek ve 'Keder, keder!' diyecek."

"Keder, keder!" diye haykırmış ani, güçlü ve tehdit içeren bir sesle. "Sen git keder, karanlık ormanlara git, senin yerin oralar! Denize, okyanusa," diye boğuk, uğursuz sesiyle hızlı hızlı mırıldanıyormuş, "denize, okyanusa, Buyan Adası'nda** bir dişi kurt, kurdun sırtında gri bir post..."

Natalya, bir anda ruhunu yabanıl, masalsı, ilkel ve kaba bir dünyanın kıyısına götüren bu sözlerden daha korkunç başka bir söz olmadığını ve olamayacağını hissetmiş. Bu sözlerin gücüne inanmamak mümkün değilmiş, tıpkı delilik illetine tutulmuş birinin üzerinde zaman zaman apaçık bir mucize gerçekleştiren, yaptığı büyücülükten sonra sofada oturmuş, mendiliyle terli alnını silerken ve tekrar çay içerken o kadar basit ve alçakgönüllü bir şekilde şu sözleri söyleyen Klim'in de onların gücüne inanmadan edemediği gibi:

"Pekâlâ, şimdi iki şafak daha kaldı... Tanrı'nın izniyle belki biraz rahatlar... Bu yıl karabuğday mı ekildi hanımefendi? Şimdi karabuğday iyi diyorlar! Çok iyi!"

Yazın efendilerin Kırım'dan gelmesini bekliyorlarmış. Fakat Arkadiy Petroviç, yeni bir para talebini ve Pyotr Petroviç'in ufak, ancak uzun bir dinlenmeyi gerektiren yarası yüzünden sonbaharın başından önce geri dönmelerinin olanaksız olduğu haberini içeren bir "teminat" mektubu göndermiş. Kâhin kadın Danilovna'ya yaralı sağ salim gelecek mi diye sormak için Çerkizovo'ya adam yollamışlar. Danilovna oynamaya, parmaklarını şıkırdatmaya başlamış, ki bu kesinlikle sağ salim gelecek demekmiş. Ve bey hanımının içi rahatlamış. Bey kızı

* Filat, Yunanca kökenli, ender kullanılan bir Rus erkek adıdır, "Tanrı'nın muhafızı" anlamına gelir. (ç.n.)

** Buyan Adası, Rus folklorunda masal kahramanlarının kötülükle savaşına yardımcı olan büyülü şeylerin bulunduğu mucizevi güce sahip masal adasıdır. (ç.n.)

ve Natalya ise aynı durumda değillermiş. Bey kızı birazcık iyileşmiş. Ama Petrov günlerinin sonundan itibaren hastalık nüksetmiş: Yine keder, yine fırtına, yangın korkusu ve içindeki bir korku daha, erkek kardeşlerinin onunla ilgilenecek zamanları olmadığı korkusu. Natalya da aynı durumdaymış. Her duasında, mezara kadar da her duasında olduğu gibi, Pyotr Petroviç'e sağlık diliyor, onun huzuru için dua ediyormuş. Ancak artık bey kızı ona herkesten daha yakınmış. Bey kızı kendi korkularını, felaket beklentilerini ve sır olarak sakladığı bir şeyi gün geçtikçe daha fazla bulaştırıyormuş ona.

Yazın hava kızgın, tozlu, rüzgârlı ve her gün fırtınalıymış. Halk arasında yeni bir savaşla, ayaklanmalarla ve yangınlarla ilgili karamsar, kaygılı söylentiler dolaşıyormuş. Bazıları tüm köylülerin özgür bırakılmak üzere olduğunu söylerken diğerleri tam tersine sonbahardan itibaren bütün köylü erkeklerin toptan askere alınacağını söylüyorlarmış. Âdet olduğu üzere hudutsuz sayıda serseri, meczup, keşiş ortaya çıkmış. Bey kızı bu adamlar yüzünden neredeyse bey hanımıyla kavgaya tutuşuyor, onlara ekmek, yumurta dağıtıyormuş. Son derece hırpani, uzun boylu, sarışın bir adam olan Dronya da geliyormuş. Sarhoşun tekiymiş bu adam, ama meczup rolü oynuyormuş. Avluda öyle dalgın bir şekilde eve doğru dümdüz yürüyormuş ki, başını duvara çarpıyor ve sevinçli bir yüzle geri sıçrıyormuş.

Sıçrayarak, bütün bedenini ve sağ elini büküp güneşe kalkan ederek:

"Minik kuşlarım benim!" diye sesini incelterek çığlıklar atıyormuş. "Uçtular, göklerde uçtular benim minik kuşlarım!"

Natalya, diğer kadınlara öykünerek bakıyormuş ona, bu Tanrı insanlarına nasıl bakmak gerekiyorsa öyle: Gözlerini dikerek ve acıyarak. Bey kızı ise pencereye atılıyor ve gözyaşları içinde acıklı bir sesle şöyle haykırıyormuş:

"Tanrı'nın evladı Dronya'yı el üstünde tutun, benim gibi bir günahkâr için Tanrı'ya dua etsin!"

Bu haykırış üzerine Nataşka'nın gözleri korkunç tahminler yüzünden bakakalıyormuş.

Kliçino Köyü'nden Timoşa Kliçinskiy geliyormuş yürüyerek: İri göğüsleriyle ve şişmanlıktan aptallaşmış, tıknefes olmuş, şaşı gözlü bir erkek çocuğunun suratıyla daha çok bir kadını andıran kısa boylu, sarı saçlı, beyaz patiska gömlekli ve kısa, patiska pantolonlu bir adam. Kapıya doğru yaklaşırken küçük, tombul ayaklarıyla, parmaklarının ucunda aceleci, küçük adımlar atarak yürüyormuş ve küçücük gözleri sanki suyun içinden dışarı fırlamış ya da kaçınılmaz bir felaketten kurtulmuş gibi bakıyormuş.

"Felaket!" diye mırıldanıyormuş soluk soluğa. "Felaket..."

Sakinleştiriyor, yedirip içiriyorlarmış, onun da bir şey yapmasını bekliyorlarmış. Fakat o susuyor, burnundan sesli sesli soluyor ve açgözlülükle ağzını şapırdatıyormuş. Ağzını şapırdatmaya son verip torbasını tekrar sırtına atıyor ve telaşla uzun sopasını arıyormuş.

"Bir daha ne zaman gelirsin Timoşa?" diye bağırıyormuş arkasından bey kızı.

O da gülünç şekilde yüksek bir alto sesle aynı şekilde bağırarak ve nedense bey kızının baba adını değiştirerek şöyle diyormuş:

"Ey aziz, ey Lukyanovna!"

Ve bey kızı onun arkasından acıklı acıklı feryat ediyormuş:

"Tanrı adamının gönlünü hoş edin! Benim için, bir günahkâr için, bir Mısırlı Meryem için Tanrı'ya dua etsin!"

Her gün, her yerden felaket haberleri, fırtına ve yangın haberleri geliyormuş. Suhodol'da ateş korkusu giderek artıyormuş. Kum sarısı, olgunlaşmış ekin denizi köşkün arkasından çıkan yağmur bulutunun altında donuklaşmaya başlar başlamaz, otlakta ilk kasırga kopar kopmaz ve uzaklardan gelen bir gök gürültüsü ağır ağır yayılır yayılmaz köylü kadınlar kararmış tahta ikonaları kapı eşiğine çıkartmaya, bilindiği üzere ateşi en iyi yatıştıran şey olan sütle dolu çanakları hazırlamaya girişiyorlarmış. Köşkte

ise bir makas ısırganların arasına doğru uçuyor, ürkütücü kutsal örtü ortaya çıkarılıyor, perdeler örtülüyor, mumlar titreyen parmaklarla yakılıyormuş... Bey hanımı bile ya öyle görünüyormuş ya da gerçekten korkuyormuş. İlk başta fırtınanın bir "doğa olayı" olduğunu söylüyormuş. Şimdi o da haç çıkarıyor ve gözlerini kısıyor, şimşek çaktığında çığlık atıyormuş, hem kendi korkusunu, hem de çevresindekilerin korkusunu artırmak için 1771 yılında Tirol'de kopan ve bir anda yüz on bir kişiyi öldüren olağanüstü bir fırtınayı anlatıp duruyormuş. Dinleyenler ise lafı ondan kapıyorlar, kendi hikâyelerini anlatmak için telaşlanıyorlarmış: Kâh anayolda düşen bir yıldırımla köküne kadar yanmış aksöğütten, kâh geçen günlerde Çerkizovo'daki fırtınada yaralanan köylü kadından, kâh yolda giderken hepsi birden dizlerinin üstüne düşecek kadar sersemletici bir darbe yiyen üç atın çektiği bir arabadan... Sonunda bu ritüellere kendisini "suçlu keşiş" diye adlandıran Yuşa* diye biri daha eklenmiş.

* Bunin'in, günlüğünde sözünü ettiği gerçek bir kişidir. (Rusça yayın.n.)

IX

Yuşka köylü olarak doğmuş. Fakat parmağını oynatıp bir iş yapmamış, Tanrı yolunu nereye düşürürse orada, yediği ekmeğin, tuzun bedelini ise haylazlıklarını, "suçluluğunu" anlatarak ödemek suretiyle yaşıyormuş. "Ben köylüyüm birader, aynı zamanda zeki biriyim, kambura da benziyorum," diyormuş. "Niye çalışayım ki!"

Gerçekten de bir kambur gibi keskin ve zeki bakışlıymış, yüzünde tüy yokmuş, göğüs kafesinin raşitik olması yüzünden omuzları yukarı kalkıkmış, tırnakları yenmiş, kızıl-bronz renkli uzun saçlarını her dakika geriye atan parmakları ise ince ve güçlüymüş. Toprağı sürmek ona "pis ve sıkıcı" gelmiş. O da Kiev Manastırı'na gitmiş, "orada yetişmiş" ve "bir suç yüzünden" kovulmuş. O zaman kendini kutsal yerleri dolaşan bir gezgin, ruhunu kurtarmaya çalışan biri gibi göstermenin eskidiğini, belki de herhangi bir kazanç getirmeyeceğini düşünmüş, daha farklı bir role soyunmuş: Keşiş giysisini sırtından çıkarmadan işsiz güçsüzlüğüyle ve şehvet düşkünlüğüyle açık açık övünmeye, sigara ve eline ne kadar geçer, ne türden olursa içki içmeye, ki asla sarhoş olmazmış, manastırla alay etmeye ve manastırdan neden atıldığını edepsizce el-kol ve beden hareketleriyle anlatmaya başlamış.

"E, malum," diye anlatıyormuş köylülere göz kırparak, "malum, beni, Tanrı'nın bu kulunu o saat kovdular bu

yüzden. Ben de eve, Rusya'ya döndüm... Ben yıkılmam, yok olmam, dedim!"

Sahiden de yıkılmamış, yok olmamış: Rusya onu, yani ar damarı çatlamış bu günahkârı, en az ruhunu kurtarmaya çalışanlara gösterdiği kadar güler yüzle bağrına basmış, yedirmiş, içirmiş, gece yatacak yer vermiş, anlattıklarını heyecanla dinlemiş.

"Ömrünün sonuna kadar çalışmaya tövbeli misin yani?" diye soruyorlarmış köylüler, zehir zemberek itiraflar beklentisi içinde gözleri parlayarak.

"Beni ancak şeytan çalışmak zorunda bırakır artık!" diye yanıtlıyormuş Yuşka. "Şımarıklık işte birader! Manastırın keçisinden daha öfkeliyim ben. Kızlar, ki boşuna gerek duymam kadınlara, benden ölesiye korkarlar, ama severler de. E, daha ne! Ben de esaslıyımdır hani, façam iyi değil, ama yapım sağlam!"

Suhodol yurtluğuna geldiğinde burayı önceden bilen biri gibi doğruca eve, antreye girmiş. Nataşka burada, tahta sıranın üstüne oturmuş bir şarkı mırıldanıyormuş: "*Süpürdüm, sildim kileri, kendime bir şekerlik buldum...*" Yuşka'yı görünce korku içinde ayağa fırlamış.

"Sen de kimsin?" diye haykırmış.

"İnsan," diye yanıtlamış Yuşka, hızlı bakışlarla kızı tepeden tırnağa inceleyerek, "Hanımefendiye haber ver."

"Kim o?" diye bağırmış bey hanımı salondan.

Ancak Yuşka bir dakikada bey hanımının içini rahatlatmış: Onun düşündüğü gibi yurduna geri dönen bir asker kaçağı değil, eski bir keşiş olduğunu söylemiş ve üstünü aramalarını, sonra da geceyi geçirmek ve biraz dinlenmek için izin vermelerini istemiş. Ve doğruluğuyla bey hanımını öyle etkilemiş ki, ertesi gün uşakların kaldığı bölüme geçmeyi ve tam tamına evin insanlarından biri olmayı becermiş. Fırtınalar oluyormuş, o ise anlattığı hikâyelerle yorulmak bilmeden ev sahibi hanımları eğlendiriyor, çatıyı yıldırımlardan korumak için çatı pencerelerine tahta çakmayı akıl

ediyor, fırtınanın en korkunç darbeleri altında, bunların o kadar da korkulacak bir şey olmadığını göstermek için kapının önüne çıkıyor, kızların semaverleri kurmasına yardım ediyormuş. Kızlar fıldır fıldır, şehvet dolu bakışlarını üzerlerinde hissederek ona yan yan baksalar da şakalarına gülüyorlarmış, karanlık koridorda kim bilir kaçıncı kez "Sana âşık oldum kız!" diye hızlı hızlı fısıldayarak durdurduğu Nataşka ise gözlerini kaldırıp ona bakmaya cesaret edemiyormuş. Giysisinin her yerine sinmiş olan kötü tütün kokusu yüzünden de bu adam ona iğrenç ve korkunç geliyormuş, hem de ne korkunç.

Nataşka olacakları artık kesin olarak biliyormuş. Koridorda, bey kızının yatak odasının kapısının yanında tek başına yatıyormuş Nataşka, Yuşka ise "Geleceğim. Mutlak geleceğim. Bağırmaya kalkacak olursan, hepinizi yakar kül ederim," diyormuş kısa ve kesin olarak. Fakat onu en çok güçten yoksun bırakan şey, *mukadder* olanın gerçekleşeceğini, o korkunç düşünün, Soşki'de gördüğü keçili düşün pek yakında çıkacağını, bey kızıyla birlikte öleceğinin galiba daha doğuştan alnına yazılmış olduğunu bilmesiymiş. Artık herkes farkındaymış: Şeytan geceleri gelip eve yerleşiyormuş. Fırtınaların ve yangınların yanı sıra bey kızının aklını kaçırmasına, uykusunda tatlı tatlı ve vahşice inlemesine, daha sonra da kulakları sağır eden en güçlü fırtınaların bile yanında önemsiz kaldığı korkunç çığlıklar atarak yataktan fırlamasına neden olan şeyin ne olduğunun farkındaymış herkes. "Cennet Bahçesi'nin yılanı, Yeruşalim yılanı beni boğuyor!" diye çığlıklar atıyormuş. Bu yılan, şeytan değilse, geceleri kadınların ve kızların yanına gelen o keçinin ta kendisi değilse kimmiş? Karanlıkta, havanın kötü olduğu, fırtınanın bir an bile kesilmeyen uğultularıyla ve şimşeklerin kararmış ikonaların üstüne düşen yansımalarıyla dolu gecelerde onun gelişinden daha korkunç bir şey var mıdır dünyada? Bu düzenbazın Nataşka'ya fısıldadığı ihtiras, şehvet de hiç insanca değilmiş: Buna nasıl karşı konulabilirmiş? O uğursuz,

kaçınılmaz saati düşünerek koridorda, yere serdiği çulun üstünde otururken ve yüreği küt küt atarak karanlığın içine bakarken ve uykuya dalmış olan evde en ufak çıtırtıya ve hışırtıya tek tek kulak kabartırken ilerde onu canından bezdirecek olan o ağır hastalığın ilk nöbetlerini hissediyormuş artık: Ansızın ayak tabanında bir karıncalanma, ayağında iğne gibi batan sert bir kasılma oluyor, bütün parmaklarını tabanına doğru büküyor, kıvırıyor ve bu kasılma damarlarını gaddarca, şehvetle burarak bacaklarında, boğazına kadar tüm vücudunda hızla dolaşıyormuş, ta ki bey kızının çığlığından daha kudurmuş, daha şehvetli ve daha acı bir çığlık atmak isteyene dek...

Ve kaçınılmaz olan gerçekleşmiş. Yazın sonunda, Aziz İlya Günü* öncesi korkunç bir gecede Yuşka gelmiş. O gece gök gürültüsü de yokmuş, Nataşka'nın uykusu da. Nataşka uyukluyormuş, dürtülmüş gibi birden gözlerini açmış. En sessiz zamanmış, bunun deli gibi çarpan yüreği yüzünden olduğunu anlamış. Yerinden fırlamış, koridorun önce bir ucuna bakmış, sonra öbür ucuna: Her yanda ateşler tutuşuyor, alevler parlıyor, alevlerle ve gizlerle dolu suskun gökyüzü altın sarısı ve soluk mavi şimşeklerle titriyor ve gözleri kör ediyormuş. Antre bir an gündüz gibi aydınlanmış. Nataşka koşmuş ve yere mıhlanmış gibi kalakalmış: Avluda, pencerenin ardında çoktan beri durmakta olan kavak keresteleri parlamalar arasında gözleri kör edecek şekilde beyaza kesiyormuş. Salona girmiş: Salonda pencerelerden biri yukarı kaldırılmış, bahçenin tekdüze sesi duyuluyormuş, karanlıkmış, ama bütün camların ardındaki ateş ne kadar çok parlarsa her şey o kadar karanlığa bürünüyormuş, ancak hemen ardından her şey tekrar titriyor, bir orada, bir burada ateşler tutuşuyor ve bir an görünüp kaybolan, büyüyen, titreyen bahçe, soluk yeşil akçaağaçların ve kavakların dantelimsi üst dallarıyla ve hayaleti andıran görüntüleriyle kâh altın rengindeki, kâh beyaz-leylak rengindeki geniş ufukta beliriyormuş.

---

* Aziz İlya, gök gürültüsü, şimşek ve yağmurun efendisi, bereketin koruyucusudur, İslam dininde İlyas Peygamber olarak geçer. (ç.n.)

"Denize, okyanusa, Buyan Adası'na," diye mırıldanmaya başlamış arkasına bir göz atarak ve büyücü üfürükleriyle kendini tümden mahvettiğini hissederek. "Orada bir dişi kurt, kurdun sırtında gri bir post..."

Tam bu tehdit dolu çok basit sözleri söyleyip başını arkaya çevirdiği sırada omuzlarını yukarı kaldırmış dikilen Yuşka'yı görmüş iki adım ötesinde. Şimşekle aydınlanmış adamın yüzü, gözlerinin çevresi siyah halkalarla çevrilmiş soluk yüzü. Hızlı adımlarla hiç ses çıkarmadan Nataşka'ya yaklaşmış, uzun kollarını hemen beline dolamış ve bastırıp, bir anda önce dizlerinin üstüne çökertmiş, sonra da arka üstü antrenin soğuk döşemesine yatırmış...

Yuşka, Nataşka'nın yanına bir sonraki gece de gelmiş. Daha pek çok gece yine gelmiş ve Nataşka, korkudan ve tiksintiden kendini kaybederek ses çıkarmadan ona teslim olmuş: Ne karşı koymayı, ne efendilerinden, uşaklardan kendisini korumalarını istemeyi düşünme cesareti gösterebilmiş, tıpkı bey kızının kendisiyle gecelerin tadını çıkaran şeytana karşı koymaya cesaret edemediği gibi, tıpkı anlattıklarına göre, sözünü dinleten çok güzel bir kadın olan ninenin bile en sonunda Sibirya'ya bir koloniye sürgüne gönderilen, adinin adisi bir adam ve bir hırsız olan uşağı Tkaç'a karşı koymaya cesaret edemediği gibi... Sonunda Yuşka, Nataşka'dan sıkılmış, Suhodol'dan da sıkılmış ve geldiği gibi ansızın ortadan kaybolmuş.

Bundan bir ay sonra Nataşka anne olacağını anlamış. Eylülde, genç beylerin savaştan döndüklerinin ertesi günü Suhodol evinde yangın çıkmış ve ev uzun bir süre, korkunç bir şekilde alev alev yanmış: Nataşka'nın ikinci rüyası da çıkmış. Ev alacakaranlıkta, sağanak yağmur yağarken düşen bir yıldırımdan, Soloşka'nın söylediğine göre de dedenin yatak odasındaki sobadan sıçrayan altın sarısı bir ateş yumağından çıkmış ve bütün odaları hızla seke seke dolaşmış. Dumanı ve ateşi görünce gözyaşları içinde bütün günlerini ve gecelerini geçirdiği hamamdan tabana

kuvvet kaçan Nataşka ise bahçede kırmızı bir kaftan ve sırmalı yüksek bir Kazak şapkası giymiş birine çarptığını anlatıyormuş: Bu adam ıslak çalıların ve dulavratotlarının arasından tabana kuvvet koşuyormuş... Bütün bunlar olmuş mu yoksa ona mı öyle gelmiş, Natalya emin olamıyormuş. Şurası kesin, kapıldığı korku doğurmak zorunda kalacağı çocuktan kurtarmış onu.

O sonbahardan sonra Nataşka tazeliğini yitirmiş. Hayatı, ta ölümüne kadar bir daha çıkmadığı günlük düzenine girmiş. Tonya Hala'yı Voronej'e, bir azizin kutsal kalıntılarını ziyarete götürmüşler. Bundan sonra şeytan bir daha ona yaklaşmaya cesaret edememiş; Tonya Hala sakinleşmiş, herkes gibi yaşamaya başlamış, aklındaki ve ruhundaki bozukluk sadece vahşi bakışlı gözlerinin parıltısında, aşırı kılıksızlığında, kötü havalardaki deli öfkesinde ve kederinde kendini gösteriyormuş. Azizin kalıntılarını ziyarete onunla birlikte Natalya da gitmiş ve o da bu yolculukta sükûnete, çıkışı yokmuş gibi görünen her şeyin çözümüne kavuşmuş. Bir tek düşünce, Pyotr Petroviç'le karşılaşma düşüncesi onu ne çok korkutuyormuş! Bu düşünceye kendini ne kadar hazırlarsa hazırlasın sakin bir şekilde tasavvur edemiyormuş bu durumu. Ya Yuşka, ya işlediği o günah, o ayıp, ölüm demekmiş! Ama bu ölümün olağanüstülüğü, Nataşka'nın çektiği acıların alışılmamış derinliği, başına gelen talihsiz olaydaki uğursuzluk, –aslında yangın dehşetinin bu uğursuzlukla hemen hemen aynı zamana denk düşmesi de boşuna değilmiş!– ve azizin kalıntılarını ziyaret, ona sadece çevresindeki herkesin değil, Pyotr Petroviç'in gözlerine de dümdüz, sakin bir şekilde bakma hakkını vermiş: Bizzat Tanrı, yok edici parmağıyla bey kızını ve kendisini işaret etmişken insanlardan mı korkacakmış! Voronej'den döndüğünde bir rahibe gibi, herkesin uysal ve sade bir hizmetçisi gibi, sanki ölüm öncesi şarap-ekmek ayininden sonraymışçasına hafif ve saf bir şekilde Suhodol evine girmiş, elini öpmek için Pyotr Petroviç'in yanına cesaretle yaklaşmış. Ve dudakları Pyotr Petroviç'in

firuze yüzüklü küçük, esmer eline değdiği sırada yüreği sadece bir anlığına bir genç kız gibi tatlı tatlı ürpermiş.

Suhodol'da günler tekdüze geçiyormuş. Kölelerin azat edilmesiyle ilgili bazı söylentiler geliyormuş ve bu söylentiler hem hizmetçiler arasında hem de köyde ilerde ne olacak, daha kötü mü olur diye endişe dahi uyandırıyormuş. Yeni bir hayata başlanacağını söylemek kolay! Beylerin de yeni düzene göre yaşamaları gerekiyormuş, oysa onlar eski usulde yaşamayı bile beceremiyorlarmış. Dedenin ölümü, sonra savaş, bütün ülkeyi dehşete düşüren kuyrukluyıldız, sonra yangın, daha sonra kölelerin azat edilmesi söylentileri... Bütün bunlar beylerin yüzlerini ve ruhlarını hızla değiştirmiş, onları gençlikten, kaygısızlıktan, daha önceki çabuk öfkelenme ve hemen yatışma özelliklerinden yoksun bırakıp, kin, can sıkıntısı, ağır sözlerle birbirine kafa tutma hallerini getirmiş: "Geçimsizlikler" başlamış, babamın dediği gibi iş, masa başına kırbaçlarla oturmaya kadar varmış... Zorunlu ihtiyaçlar, Kırım Harbi'yle, yangın ve borçlarla büsbütün bozulmuş olan işleri ivedilikle düzeltme gerekliliğini hatırlatmaya başlamış. Oysa iş konusunda kardeşler birbirlerine sadece engel oluyorlarmış. Biri saçma bir şekilde açgözlü, sert ve kuşkucu, diğeri saçma bir şekilde cömert, iyi ve safmış. Bir şekilde anlaşmaya varıp büyük gelir getirmesi beklenen bir girişimde bulunmaya karar vermişler: Yurtluğu ipotek etmişler ve üç yüz kadar çelimsiz at satın almışlar, bu hayvanları neredeyse ilçenin her yanından İlya Samsonov diye bir Çingenenin yardımıyla toplamışlar. Kış boyunca atları adam etmek ve ilkbaharda kârıyla satmak istiyorlarmış. Ancak atların hemen hemen hepsi çok fazla un ve saman tükettikten sonra ilkbahara doğru nedense birbiri arkasına telef olmuş...

Kardeşler arasındaki geçimsizlik giderek büyümüş. Zaman zaman o raddeye gelmiş ki, bıçaklara ve tüfeklere sarılmışlar. Ve eğer Suhodol'un başına yeni bir talihsizlik gelmeseymiş bütün bunların nasıl biteceği meçhulmüş. Kışın, Kırım'dan dönüşünün dördüncü yılında Pyotr

Petroviç bir gün sevgilisinin yaşadığı Lunyovo'ya gitmiş arabayla. Çiftlikte iki tam gün geçirmiş, orada olduğu sürece içki içmiş, eve dönerken de sarhoşmuş. Çok kar varmış; üzeri halıyla kaplı geniş ve alçak kenarsız kızağa bir çift at koşulmuş. Pyotr Petroviç, karnına kadar yumuşak kara gömülen genç ve ateşli yardımcı atın çözülmesini ve kızağın arkasına bağlanmasını emretmiş, kendisi de uyumak üzere –güya kafası ata doğru gelecek şekilde– uzanmış. Sisli, mavimsi kır bir alacakaranlık bastırıyormuş. Ve uykuya dalmak üzere olan Pyotr Petroviç, hizmetçileri dayak kötekle iyice hırçınlaştırmış olduğu için arabacı Vaska Kazak'ın kendisini öldüreceğinden korktuğundan onun yerine sık sık yanına aldığı Yevsey Bodulya'ya "Yürü!" diye bağırmış ve Yevsey'in sırtına bir tekme atmış. Sırılsıklam olan güçlü doru at dumanlar çıkararak ve karnı seğirerek karlı, ağır yolda, ıssız bir tarlanın sisi içinde, giderek yoğunlaşan, somurtkan bir kış gecesine doğru kızağı çekiyormuş... Gece yarısı, Suhodol'da herkesin ölü gibi uyuduğu bir sırada Natalya'nın geceleri yattığı antrenin penceresine birisi hızlı ve endişeli bir şekilde vurmaya başlamış. Natalya yattığı tahta sıradan fırlayıp kalkmış, yalınayak kapıya koşmuş. Kapının önünde atlar, kızak ve elinde kamçısıyla dikilen Yevsey kara birer hayalet gibi duruyorlarmış.

"Felaket, kızcağızım, felaket!" diye mırıldanmaya başlamış Yevsey boğuk bir sesle, uykuda gibi tuhaf bir şekilde, "beyi öldürdü at... yardımcı at... Koşarken kızağa iyice yaklaşmış, dibine kadar girmiş ve toynağıyla... Bütün yüzünü ezmiş. Soğumaya başlamış bile... Ben yapmadım, ben yapmadım, İsa şahidimdir, ben yapmadım!"

Merdivenden hiçbir şey demeden inen, yalınayak karlara batan Natalya kızağa yaklaşmış, haç çıkarmış, dizlerinin üstüne düşmüş, buz kesmiş kanlar içindeki başı kucaklamış, öpmeye, hıçkırıklardan ve kahkahalardan boğularak tüm köşke karşı yabanıl sevinç çığlıkları atmaya başlamış...

X

Kentlerden uzaklaşıp Suhodol'un sessiz ve yoksul ıssızlığında dinlenme fırsatı bulduğumuz zamanlarda Natalya, mahvolan yaşamının hikâyesini tekrar tekrar anlatırdı. Zaman zaman gözleri koyulaşır, bakışları sabitleşir, sesi ciddi, düzgün bir yarı fısıltıya dönüşürdü. Eski evimizin uşaklara ait bölümünün bir köşesinde asılı olan kaba saba aziz ikonası aklıma gelirdi hep. Aziz, başsız olarak yurttaşlarının yanına gelir, hikâyesinin kanıtı olarak avuçlarının içinde ölü başını taşırdı...

Bir zamanlar Suhodol'da karşılaştığımız geçmişin bazı maddi izleri de artık yok oluyordu. Babalarımız ve dedelerimiz ne portrelerini ne mektuplarını hatta ne de kullandıkları basit eşyalarını bırakmışlardı bize. Olanlar da yangında yok olmuştu. Bundan neredeyse yüz yıl önce kenarlarına zıh olarak geçirilen ayıbalığı derisi artık kaskatı kesilmiş, tüyleri dökülmüş bir sandık, dedeme ait yanık Fransızca sözlüklerin ve üzerine damlayan mumlarla her yanı kaplanmış kilise kitaplarının tıkıştırıldığı, Karelya akçaağacından çekmeceleri olan sandık uzun bir süre antrede durmuş, daha sonra o da ortadan kaybolmuştu. Salonda, konuk odasında duran ağır mobilyalar da kırılmış, yok olmuştu... Ev eskiyor, giderek çöküyordu. Burada anlatılan son olayların olduğu zamandan başlayarak evin üzerinden geçen uzun yıllar, onun yavaş yavaş öldüğü yıllardı... Ve evin geçmişi giderek daha bir efsane haline geliyordu.

Suhudol'dakiler, ıssız, iç karartıcı, ama yine de sağlam bir günlük yaşantı ve refah örneğine sahip, çetrefil bir yaşam ortamında büyümüşlerdi. Bu günlük yaşantının durgunluğuna, Suhodol sakinlerinin bu günlük yaşantıya olan bağlılığına bakarak bu yaşantının sonunun gelmeyeceğini düşünmek mümkündü. Fakat onlar, bu bozkır göçebelerinin evlatları yumuşak, zayıf, "cezalandırılmaktan korkan" insanlardı. Yeraltı tünellerinin ve tarlafaresi yuvalarının üstündeki tümsekler tarlada ilerleyen karasabanın altında izi bile kalmadan nasıl birbiri ardına yok olursa, Suhodol yuvaları da gözlerimizin önünde aynı şekilde iz bırakmadan, hızla kayboluyordu. Bu yuvaların sakinleri de ölüyor, bir şekilde hayatta kalan ve geriye kalan günlerini bir şekilde geçirenler ise sağa sola dağılıyorlardı. Ve bizler artık hayat, yaşam değil, sadece ve sadece onlarla ilgili anıları, var olmanın yarı yabanıl basitliğini buluyorduk. Bozkır diyarımızı yıllar geçtikçe daha az ziyaret ediyorduk. Ve bu diyar bize giderek daha yabancı geliyordu, bizler içinden çıktığımız yaşamla ve sınıfla bağımızı giderek daha az hissediyorduk. Bizimle aynı kabileden olanların çoğu bizim gibi soyluydu ve kadim bir soydan geliyordu. Vakayinamelerde adlarımız geçerdi; atalarımız saray sofracısı, voyvoda, "ünlü kişiler", çarların yakın savaş arkadaşları, hatta akrabalarıydı. Onlar şövalye adını taşısalar, bizler daha batıda doğmuş olsak, sanki onlardan kesin bir dille söz eder, uzun bir süre daha direnir, ayakta kalırdık! Şövalyeler nesli, koca bir sınıfın hemen hemen yarım asırlık bir sürede yeryüzünden silindiğini, kaçımızın soysuzlaştığını, aklını kaçırdığını, kendi canına kıydığını, birer ayyaş olduğunu, ahlakça düştüğünü ve bir yerlerde kaybolup gittiğini söyleyemezdi! Şövalyeler nesli, bizim sadece dedelerimizin değil, aynı zamanda büyük dedelerimizin de yaşamları hakkında en ufak bir doğru düşünceye sahip olmadığımızı, bundan yarım asır önce olanları tasavvur etmemizin her geçen gün daha da zorlaştığını benim kabul ettiğim gibi kabul edemezdi!

Lunyovo yurtluğunun bulunduğu yer çoktan sürüldü ve ekildi, tıpkı başka pek çok yurtluğun yerlerinde toprağın sürülüp ekildiği gibi. Suhodol hâlâ bir şekilde direniyordu. Ancak bahçedeki son akçaağaçları kestikten, bütün ekilebilir araziyi parça parça elden çıkardıktan sonra bu toprakların sahibi, yani Pyotr Petroviç'in oğlu dahi buraları terk etmiş, memuriyete girmiş, demiryollarında kondüktör olmuştu. Suhodol'un yaşlı sakinleri Klavdiya Markovna, Tonya Hala, Natalya da son yıllarını zor koşullarda geçiriyorlardı. İlkbaharın yerini yaz, yazın yerini sonbahar, sonbaharın yerini kış alıyordu... Bu değişimlerin ucunu kaybetmişlerdi. Anılarla, düşlerle, ağız dalaşlarıyla, bugün ne yiyeceğiz kaygılarıyla yaşıyorlardı. Eskiden yurtluğun geniş bir şekilde yayıldığı yerler yazın köylülerin çavdar tarlaları arasında boğuluyordu: Tarlalarla kuşatılmış olan ev uzakta kalmış gibi görünüyordu. Çalılıktan ve bahçeden geriye kalanlar o kadar yabanileşmişti ki, bıldırcınlar balkonun dibinde ötüyorlardı. Evet yaz! "Yaz bizim için cennet!" diyorlardı yaşlı kadınlar. Suhodol'da yağmurlu sonbaharlar, karlı kışlar uzun ve zordu. Yıkılmaya yüz tutmuş boş evde soğuk ve açlık vardı. Tipiler evi karla kaplıyor, Sarma Vadisi'nden gelen dondurucu rüzgâr evin içinden geçiyordu. Soba yakmaya gelince, çok ender soba yakıyorlardı. Akşamları pencerelerden, içinde oturulabilen tek oda olan evin yaşlı hanımının konuk odasından teneke bir lamba cılız bir ışık veriyordu. Gözünde gözlükleri, sırtında gocuğu, ayaklarında keçe çizmeleriyle evin hanımı iki büklüm eğilerek çorap örüyordu. Natalya, yanmayan ocağın üstündeki yatak çıkıntısında uyukluyordu. Bir Sibirya şamanına benzeyen bey kızı ise kendi kulübesinde oturuyor, pipo içiyordu. Tonya Hala ile Klavdiya Markovna'nın dargın olmadığı zamanlar Klavdiya Markovna, lambasını masanın üstüne değil, pencerenin kenarına koyuyordu. Ve Tonya Hala, evden eski, kırık mobilya parçalarıyla dolu, kırık kap kacağın yığılı olduğu, yana doğru çökmüş piyanonun durduğu buz kesmiş kulübesinin içine kadar gelen tuhaf şekilde

zayıf bir yarı aydınlıkta oturuyordu. Bu kulübe öylesine soğuktu ki, Tonya Hala'nın bütün gücünü harcadığı tavuklar geceyi bu mobilya ve kap kacak parçalarının üstünde geçirirken soğuktan pençeleri donuyordu...

Suhodol yurtluğu şimdi tamamen boş. Bu vakayinamede sözü edilenlerin hepsi, bütün komşular ve onların bütün yaşıtları öldü. Hadi canım, bu dünyada yaşadılar mı onlar, diye düşünüyorsun bazen.

Sadece mezarlıkta hissediyorsun öyle olduğunu; hatta onlara karşı korkunç bir yakınlık duyuyorsun. Fakat bunun için çaba göstermek, yakınının mezarının başında oturmak, düşünmek gerekiyor, tabii eğer mezarı bulursan. Söylemek utanç verici olsa da gizlemek mümkün değil: Dedemin, ninemin, Pyotr Petroviç'in mezarlarının yerini tek tek tam olarak bilmiyoruz. Sadece bu mezarların nerede olduğunu biliyoruz, Çerkizovo Köyü'ndeki eski, küçük kilisenin mihrabının yakınlarında bir yerdeler. Kışın oraya gidemezsin: Ender olarak haçların ve çıplak çalıların üst dallarının ve gövdelerinin dışarı fırladığı bele kadar karla dolu olur oralar. Yaz günü sıcak, sessiz ve boş köy yolundan atla geçersin, ardında köknarların koyu yeşil bir duvar gibi dikildiği ve kavurucu sıcakta pişmekte olduğu kilise duvarının yanına bağlarsın atını. Yana itilmiş bahçe kapısının ve kubbesi paslı beyaz kilisenin arkasında dallı budaklı karaağaçlardan, dişbudak ağaçlarından oluşan koskoca bir koru, her yerde gölge, her yerde serinlik. Çalıların arasında, incecik mezarlık otuyla kaplı tümseklerde ve çukurlarda, neredeyse toprağa gömülmüş, yağmurdan göz göz olmuş, üzerleri gevrek siyah yosun tutmuş taş levhaların üzerinde uzun zaman dolaşırsın... İşte demirden yapılmış iki üç anıt. Ama kimin anıtıdır bunlar? O derece yeşilimsi sarı bir hale gelmişler ki, yazıtlarını okumak mümkün değil artık. Ninemle dedemin kemikleri hangi tümseğin altında? Tanrı bilir! Tek bildiğin şey, buralarda bir yerde, yakınlarda olduğu. Ve otursun, herkesin unuttuğu Hruşçovları düşünür, gözünün önüne

getirmeye çalışırsın. Ve onların dönemi bazen sonsuz derecede uzak, bazen de sonsuz derecede yakın görünmeye başlar. O zaman kendi kendine şöyle dersin:

"Zor değil, tasavvur etmek zor değil. İşte mavi yaz göğüne uzanan bu altın yaldızlı eğrilmiş haç onların zamanında da aynı böyleydi... boş ve kızgın tarlalardaki çavdar aynı bu şekilde sararıyor, olgunlaşıyordu, burası yine gölge, yine serindi, yine çalılar vardı burada... ve yeşile çalan yelesinin tüyleri dökülmüş, pembe kırık toynaklı bu yaşlı beyaz beygir işte aynı böyle bu çalılıklarda geziniyor, otluyordu."

Vasilyevskoye, 1911

Modern Klasikler Dizisi - 227

Köy durağanlığın, zamanın acımasız akışına direnmenin simgesi ise *Suhodol Köyü* bu değişmezlik içinde değişimi izleyebilen ender yapıtlardandır. İvan Bunin'in 1912 yılında yayımladığı *Suhodol Köyü* Rus edebiyat geleneği içinde köylülüğün ve kırsal yaşamın idealleştirilmesine Çehov'la birlikte meydan okuyan yeni bir anlayışı temsil eder. Yazar, Hruşçov ailesi ve hizmetlileri aracılığıyla savaşlar ve kuşaklar içinde köy denen mikrokozmosun nasıl içten içe değiştiğini, sosyal hiyerarşilerin nasıl esnediğini, sıradan köylünün buradaki eşitsizlikleri duygusal dünyasına nasıl tercüme ettiğini ustalıkla anlatır. *Suhodol Köyü*'nün özgünlüğü, yitip gitmekte olana hüzünle veda ederken, bunun kaçınılmazlığını soğukkanlılıkla saptayabilmesindedir.



İVAN BUNİN (1870-1953):
Rus edebiyatının önde gelen şair ve romancılarından İvan Bunin, aynı zamanda 1933 yılında Nobel Edebiyat Ödülü alan ilk Rus yazar olarak evrensel bir saygınlık kazandı. Yoksullaşmış bir aristokrat ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Bunin, Rusya'yı kırsal yaşamından entelektüel dünyanın derinliklerine kadar geniş bir sosyal yelpazede gözlemleyebildi. Ekim Devrimi ardından önce İstanbul'a, sonra Fransa'ya göçtü ve bu ülkede yaşama veda etti. İlk zamanlarında Tolstoy'dan etkilense de asıl olarak Çehov'un edebi mirasçısı olan Bunin üslupçuluğuyla öne çıktı. Şiir, novella ve kısa öykü ile biyografik yapıtlarında çocukluk, ölüm, tutku, anı gibi temaları incelikli doğa betimleriyle ve şaşırtıcı psikolojik sorgulamalarla bir arada işledi. Başlıca yapıtları arasında *Antonovskie Yabloki* (1900; Antonov Elmaları), Derevnya (1910; Köy), *Suhodol* (1912; Suhodol Köyü), *Grammatika Lyubvi* (1929; Aşkın Grameri), *Tyomnıe Alley* (1943; Karanlık Bulvarlar) sayılabilir.

9 786254 297410